

Valu

i allmänhetens tjänst

Sveriges Televisions vallokalsundersökningar

Valu

i allmänhetens tjänst

Sveriges Televisions vallokalsundersökningar

Undersökare och författare:

Hans Hernborn
Journalist, programråd. Sveriges Television (SVT)

Sören Holmberg
Professor, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

Per Näsman
Forskningsingenjör, Kungl Tekniska Högskolan (KTH) Stockholm

Valu

i allmänhetens tjänst

© 2005 Författarna

Utgiven i december 2005
Teknisk redigering: Kerstin Gidsäter

Av författarna har tidigare utgivits:

Valu – Swedish Exit Polls (2002)

Valu – Sveriges Televisions vallokalsundersökningar (2003)

Valu-data: www.ssd.gu.se (Sök: "Valu")
Svensk Samhällsvetenskaplig Datatjänst
Box 720, 405 30 GÖTEBORG

Sveriges Television AB
105 10 STOCKHOLM
www.svt.se
e-post: hans.hernborn@svt.se



Innehåll

Kapitel 1

Valu – en introduktion

Sidan 7

Kapitel 2

Genomförande

Sidan 13

Kapitel 3

Valu-prognoser

Sidan 21

Kapitel 4

Frågeprecision

Sidan 33

Kapitel 5

VäljARBETEende enligt Valu

Sidan 49

Appendix

Frågeformulär 2002

Frågeformulär 2003

Frågeformulär 2004

Sidan 73

Kapitel 1

Valu – en introduktion

Sveriges Televisions valvakor har en uppmärksammad ställning som förmedlare av resultat, analyser och kommentarer vid allmänna val och folkomröstningar. När röstningen i vallokalerna är avslutad vidtar direktsändningen i TV samt valservice på text-TV och webbplatsen svt.se. Väljarnas utslag rapporteras och valutgångens viktigaste förklaringar och orsaker kartläggs. För ett medieföretag i allmänhetens tjänst är kvalitén i valvakornas reporterer, analyser och kommentarer och den samlade service som kan erbjudas allmänheten under valkvällarna av synnerlig vikt. Det förutsätter bland annat långsiktigt målmedvetna satsningar av programföretaget.

I denna skrift redovisas en del av frukterna av det arbete som vi haft möjlighet att bedriva systematiskt för Sveriges Television sedan senare delen av 1980-talet för att utveckla ett system, Valu¹, för mycket snabba, sakliga och tillförlitliga analyser av valresultat under valkvällarnas direktsändningar. Den nu föreliggande boken är den tredje som vi författat om Valu. Den första, *Valu – Swedish Exit Polls* utgavs 2002 på engelska. Den andra, *Valu – Sveriges Televisions vallokalsundersökningar*, kom ut på svenska 2003. I denna tredje och omarbetade bok redovisar vi ett flertal nya analysresultat och för fram tidsperspektivet till november 2005. Det ger läsaren en överblick över hur Valusystemet är uppbyggt och hur vi sannolikt kommer att använda det vid 2006 års allmänna val och därefter.

¹ Valu är förkortning för vallokalsundersökning, som är den svenska termen för engelskans *Exit Poll Survey*.

Numera förefaller det närmast självklart för allmänheten att Sveriges Televisions riksvalvaka ska erbjuda sin publik kvalitativt säkra besked om valutgångens viktigaste samband och orsaker. Den möjligheten var dock klart begränsad innan Valus TV-premiär 1991. Sveriges Television hade på 1960-talet tagit steget att producera och publicera prognoser som baserades på räknade röster från ett antal valdistrikt, vilka tillsammans utgjorde ett slags Minisverige.

Under valvakorna kunde allmänheten genom TV följa hur personalen i valvakestudion tog emot telefonrapporter från de utvalda valdistrikten och processade dem i den tidens väldiga datorer. Vallokalerna brukade stänga klockan 20 och den allra första prognoserna var vanligen klar strax efter klockan 21. Dessa prognoserna kom så småningom genom utvecklingsarbete att bli mycket träffsäkra och åtnjöt hög trovärdighet² hos såväl TV-tittare som politiska partier och medier.

Analysmöjligheterna var dock begränsade. Man använde sig av geografisk strukturering av inrapporterade valresultat under valets senare delar och kunde på det sättet göra vissa jämförelser. Vid många val användes också bebyggelsetyp (storstad, tätort, glesbygd etc.) och viss arbetslösstatsstatistik för jämförelser. Det var dock otillräckligt.

När röstningen i vallokalerna hade avslutats och de första prognoserna och valdistrikten redovisats i riksvalvakan startade en kamp om tolkningen av valresultatet. Eftersom ingen hade någon djupare kunskap om det aktuella valets unika väljarbeteenden var det i många avseenden partiföreträdarna som skaffade sig tolkningsföreträde. En partiledare eller ledarskribent kunde, närmast ostört, övertolka betydelsen av en framgång eller bortförlara orsakerna till ett bakslag i valet. Journalisterna och kommentatorerna i valvakorna saknade de tyngre, relevanta redskapen för att kunna ställa klargörande frågor och berätta för TV-publiken varför väljarna valt som de valt.

Först månader eller år efter valdagen kastades nytt ljus över valet när valforskarna var färdiga med sina böcker med undersök-

² Dessa prognoserna utvecklades främst av Erland Hoffsten och Torbjörn Thedéen.

ningar över riksrepresentativa urval av väljare. Resultaten kullkastade ibland partiernas och ledarskribenternas påståenden. De nådde dock inte lika lätt ut till alla dem som tagit del av valkvälens många påståenden, vilka ofta hade anammats som sanningar i den allmänna debatten.

Under 1980-talets valvakor observerades³ en tendens hos parti-företrädare och andra opinionsbildare att mer frekvent försöka förklara framgångar respektive förluster med helt eller delvis okontrollerbara påståenden, gissningar och/eller hypoteser om orsaker och samband. Men valvakans journalister och kommentatorer saknade alltså tillräckliga analysinstrument för att bekräfta eller vederlägga denna typ av uppgifter. Tidigare valforskning kanske inte var tillräcklig för att bedöma samband i det aktuella valet och opinionsmätningarna under valperioderna var sällan relevanta för valanalyser. Under valvakan 1988, då förberedelser för Valu 1991 pågick, kunde ett fyrtiotal ostyrkta uppgifter om orsaker och samband noteras. Ett tjugotal av dessa angavs av sagespersonerna som viktiga orsaker.

Från och med introduktionen av Valu i 1991 års valvaka har antalet ostyrkta gissningar, påståenden och hypotester av detta slag minskat. Valvakorna har blivit sakligare. Väljarna erbjuds från och med 1991 allt större andel uppgifter som är både sanna och relevanta.

När röstningen i vallokalerna har avslutats klockan 20 - och innan resultatet från det första valdistriktet ens har inrapporterats - kan Sveriges Televisions publik börja ta del av en rad uppgifter och analyser om orsakerna till valutgången. Allt underlag kommer från röstberättigade som faktiskt har röstat. Vid poströstningsställen och vallokaler har tusentals väljare – sedan de lagt sin röst i valet – besvarat 35-40 skriftliga frågor. Väljarna har sedan anonymt lagt sina svar i förseglade Valu-boxar. Efter undersökningspassen har enkätsvaren överförts elektroniskt till Valus databas. Produktionen av analyser har sedan kunnat starta.

Kommentatorer, programledare och redaktörer har alltså idag ett fungerande redskap för valanalyserna. Vi kan undersöka hur

³ Utvärderingar, Hans Hernborn SVT

olika kön, åldrar och yrkesgrupper har röstat och när de bestämma sig. Vi kan analysera väljarnas partival, personröstning, politikerförtroende och ideologisk vänster-högerposition. Rörligheten i valmanskåren, sambandet mellan social grupp tillhörighet och partival, åsiktsröstning, viktiga sakfrågor för väljarna samt parti-ledarnas betydelse är andra exempel på vad som kan analyseras redan på valkvällen.

Det innebär också att partiernas representanter, ledarskribenter och andra inte längre okontrollerat kan tolka väljarnas utslag som det passar dem och de kan inte längre lika lätt förgylla valframgångar och bortförklara förluster. I allmänhetens tjänst sätter Valu saklighetsramar och begränsar möjligheterna för politiska överdrifter och propaganda.

Med Valu är det också möjligt att producera en prognos över valutgången. När så sker publiceras prognoserna när röstningen i vallokalerna är avslutad - men inte förr. Huvudsyftet med Valu är dock att få fram analysmaterial.

Ytterligare en effekt av införandet av Valu är att flera av valkvällens olika moment har tidigare lagts och även fått ett snabbare förlopp. Eftersom valanalysen kan starta redan när vallokalerna stängs, oftast kombinerad med en prognos, uppnår riksvalvakan med riksdagsvalet mycket snabbt ett stort intresse hos allmänheten. Inom cirka en timme kan SVT med mycket hög tillförlitlighet både ange riksdagens sammansättning och ge korrekta redogörelser för orsakerna. Partiledarna är som en följd av detta allt tidigare i sina kommentarer. Till tidigareläggningen har även den successivt snabbare inrapporteringen från valdistrikten bidragit. Inrapporteringen av kommun- och landstingsval pågår dock långt in på natten, varför uttrycket "vaka" så tillvida fortfarande är reellt.

Valu blev från starten 1991 ett analysinstrument även för partierna och för olika intressegrupper, medier, valforskare, opinionsinstitut och andra politiskt intresserade medborgare. Intresset har vuxit ytterligare. Valu-samarbete med Sveriges Radios Ekoredaktion, Dagens Nyheter och Göteborgs-Posten m fl. har inneburit att dessa medieföretag har kunnat publicera material ur Valu, ofta unikt.

Några månader efter varje val deponerar vi hela Valudatabasen mm hos Svensk Samhällsvetenskaplig Datatjänst i Göteborg (SSD).⁴ Därmed öppnas det aktuella Valu-materialet för vidare forskning.

Valu har använts och uppmärksammats internationellt. Vid Europaparlamentsvalet 1999 samarbetade Valu-projektet med sina motsvarigheter i övriga EU-länder. För första gången producerades inom Europeiska unionen en 15-nationersprognos över det nya parlamentets totala sammansättning.⁵ Vid en internationell forskarkonferens om *Exit Poll Surveys* i Bryssel 2002 granskades Valu-metoden med positiva omdömen som följd⁶. I samband med det uppmärksammade omvalet till Ukrainas parlament julen 2004 utgjorde publikationen *Valu – Swedish Exit Polls* underlag i vallokalsundersökningar som TV- och radiokanaler förlitade sig på när de kontrollerade sanningshalten i det officiella valresultatet.

Kvalitativa vallokalsundersökningar har en mycket viktig roll för TV-företag i allmänhetens tjänst. Valu har, av allt att döma, kommit för att stanna och fortsatt utvecklas.

⁴ För vetenskaplig forskning på materialet, se www.ssd.gu.se [sök: "Valu"].

⁵ Prognoserna publicerades i SVT:s valvaka redan omkring klockan 21.15.

⁶ I konferensen *Exit Polls, Prediction and Analysis in Election-Night Broadcasting*, under beskydd av EU-parlamentets talman, deltog förutom Valu-projektet ett 20-tal ledande forskare, bland andra Warren Mitofsky, USA, Meiko Sugiyama, Japan, Dieter Roth, Tyskland, och Richard Sinnott, Irland. Det redovisade materialet om Valu återfinns i huvudsak i Valus engelska publikation *Valu – Swedish Exit Polls* (2002).

Kapitel 2

Genomförande

Vid genomförandet av Valu indelas Sverige i ett antal geografiska regioner som utgörs av angränsande län. Inom var och en av regionerna är en högskolestad centralort.

Antalet regioner har varierat under Valu-perioden 1991-2004. Vid den första vallokalsundersökningen 1991 var Sverige indelat i fem regioner kring högskoleorterna Lund, Göteborg, Stockholm, Sundsvall och Luleå. Därefter har antalet regioner och centralorter varierat i enlighet med tabell 2.1.

Tabell 2.1 Antal Valu-regioner och de centralorter som används vid vallokalsundersökningarna 1991 – 2004

Vallokals-undersökning	Typ av val	Antal regioner	Centralorter
Valu-1991	Riksdagsval	5	Lund Göteborg Stockholm Sundsvall Luleå
Valu-1994	Riksdagsval	6	Lund Göteborg Växjö Stockholm Sundsvall Luleå
Valu-1994EU	Folkomröstning	4	Lund Göteborg Växjö Stockholm Sundsvall Luleå
Valu-1995	EU-parlamentsval	4	Lund Göteborg Stockholm Sundsvall
Valu-1998	Riksdagsval	4	Lund Göteborg Stockholm Sundsvall
Valu-1999	EU-parlamentsval	4	Lund Göteborg Stockholm Sundsvall
Valu-2002	Riksdagsval	4	Lund Göteborg Stockholm Sundsvall
Valu-2003	Folkomröstning	4	Lund Göteborg Stockholm Sundsvall
Valu-2004	EU-parlamentsval	4	Lund Göteborg Stockholm Sundsvall

Som framgår har antalet regioner från och med Valu-1995 varit fyra med samma centralorter: Lund, Göteborg, Stockholm och Sundsvall. I var och en av de geografiska regionerna har en högskolelärare engagerats som regional undersökningsledare. Denna fungerar på sin centralort som arbetsledare för de upp till 70 fältombud som genomför undersökningen. De regionala under-

14 Genomförande

sökningsledarna och fältombuden har rekryterats från respektive högskolas institution för statistik eller närmestsläktat ämne. Samtliga undersökningsledare och fältombud har alltså kunskaper och erfarenhet av statistisk metodik och stickprovsteori. Undersökningsledarna har i stort varit desamma över hela den nu aktuella perioden och sedan Valu-2002 exakt desamma (tabell 2.2).

Tabell 2.2 Regionala undersökningsledare i vallokalsundersökningarna 1991-2004

Ort	Regional undersöknings- ledare	Högskole- institution	1994				2002, 2003, 2004		
			1991	1994	EU	1995	1998	1999	
Lund	Svante Körner	Statistik	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Göteborg	Margareta Westberg	Statistik	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Stockholm	Peter Mattson Björn Jonsson Magnus Arnér Peter Olsson	Pedagogik Statistik Matematik Ekonomi	Ja Ja Ja	Ja M	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Sundsvall	Beatrice Einarsson	Ekonomi						Ja	
Växjö	Carl-Erik Sjödahl	Statistik	X	Ja	Ja	X	X	X	X
Luleå	Ulf Westberg	Statistik	Ja	Ja	Ja	X	X	X	X

Kommentar: M = mentor; X = orten var inte centralort vid aktuell Valu.

Sedan Valu-1995 har det i Stockholm funnits en central stödfunktion för de regionala undersökningsledarnas arbete.¹ Den främsta uppgiften har varit att hålla kontakt och samordna arbetet med postmästarna och valnämndsordförandena i utvalda poströstningsställen och vallokaler.

Val av postkontor²

Att välja ut de poströstningsställen och de valdistrikt som skall ingå i Valu är en synnerligen grannlaga uppgift. Ett viktigt underlag vid valet av poströstningsställen är Postens statistik över post-

¹ Ansvarig för stödfunktionen har sedan inrättandet varit Conny B. Eriksson.

² Med postkontor avses poströstningstället, d.v.s. platser inom riket där poströstning äger rum under Postens tillsynsansvar.

röstning i tidigare val.³ Utifrån statistiken över avgivna poströster i det senaste valet ordnas postkontoren i storleksordning. Inom respektive Valu-region görs därefter ett urval av postkontor med förhållandevis stort eller mycket stort antal poströster. För de utvalda postkontoren bestäms först en fältarbetsperiod (se tabell 2.3). Varje postkontor tilldelas sedan undersökningsdag med fyra timmar vardera fördelade på ett förmiddags- och ett eftermiddagspass. Denna fördelning sker på ett slumprövigt sätt men med viss hänsyn till praktiska villkor för respektive postkontor.

Tabell 2.3 Antal utvalda postkontor, fältarbetsperioder och antalet undersökningspass i vallokalsundersökningarna 1991 – 2004

Vallokalsundersökning	Typ av val	Valdag	Fältarbetsperiod	Antal utvalda postkontor	Antal undersökningspass
Valu-1991	Riksdagsval	15/9	12/9 – 13/9	10	20
Valu-1994	Riksdagsval	18/9	12/9 – 16/9	18	48
Valu-1994EU	Folkomröstning	13/11	9/11 – 11/11	18	36
Valu-1995	EU-parlamentsval	17/9	11/9 – 15/9	10	28
Valu-1998	Riksdagsval	20/9	14/9 – 18/9	20	48
Valu-1999	EU-parlamentsval	13/6	4/6 – 12/6	40	58
Valu-2002	Riksdagsval	15/9	5/9 – 14/9	40	60
Valu-2003	Folkomröstning	14/9	9/9 - 14/9	40	60
Valu-2004	EU-parlamentsval	13/6	9/6 - 13/6	35	53

Vid de postkontor som ingår i Valu genomförs före undersöningen en rekognosering så att ansvariga undersökare får kännedom om förhållandena. Det gäller öppettider, yta, form, in- och utgångar, antal anställda, antal kassor, röstningsställen och så vidare. Därigenom kan man planera undersöningen så att röstningen inte störs.

³ Nils Johnson och Gerd Olsson vid Posten har bistått Valu med denna statistik sedan 1991.

16 Genomförande

I Valu-1991, Valu-1994 och Valu-1994EU fick fältombuden fråga varannan eller i vissa fall var tredje av dem som poströstat och var på väg ut från postkontoret. I praktiken visade sig detta vara svårt att genomföra då de röstande ofta kom familjevis eller i grupper. Från och med Valu-1995 har därför samtliga röstande under tidsperioden givits möjlighet att fylla i formuläret. Detta kan vid köbildung innebära viss ökad risk för bortfall.

Vid Valu-1994 och Valu-1994EU användes samma urval postkontor vilket ledde till problem och en viss felskattning i prognos vid Valu-1994EU. Vi återkommer till detta i prognoskapitlet. Vid Valu-1999 användes i stort de postkontor som användes vid Valu-1995 och/eller Valu-1998. Detta för att öka jämförbarheten i resultaten och förbättra den prognos som beräknas inom Valu. Vid Valu-2002 hade posten förändrat sin organisation, vilket innebar att begreppet postkontor ändrats. Det medförde att jämförelser med tidigare års urval försvårades. Valu-2003 och Valu-2004 använde sig av de poströstningsställen som varit mest oförändrade under perioden 2002 till 2004 och som tidigare varit utvalda som Valu-distrikts under den aktuella perioden.

Tabell 2.4 Antal insamlade formulär från postkontor i val-lokalsundersökningarna 1991 – 2004

Vallokals-undersökning	Typ av val	Antal utvalda kontor	Antal insamlade formulär	Uppskattat bortfall (%)
Valu-1991	Riksdagsval	10	450	35
Valu-1994	Riksdagsval	18	1 920	30
Valu-1994 EU	Folkomröstning	18	1 553	40
Valu-1995	EU-parlamentsval	10	828	40
Valu-1998	Riksdagsval	20	2 555	30
Valu-1999	EU-parlamentsval	40	2 435	25
Valu-2002	Riksdagsval	40	2 525	25
Valu-2003	Folkomröstning	40	3 622	30
Valu-2004	EU-parlamentsval	35	2 335	20

Antal insamlade formulär i postkontoren vid respektive Valu framgår av tabell 2.4. Andelarna vägrare grundas på fältombudens bedömningar. Om fältombuden antecknar information om

vägrarna kan detta äventyra acceptansen av Valu, varför några noteringar inte görs.

De vid postkontoren insamlade formulären överförs till Valu:s centrala databas. Det skedde i Valu-1991 genom faxöverföring och instansning. Efter 1991 har fältombuden registrerat koderna för ifyllda blanketter och svarsuppgifter direkt på den ort där undersökningspasset ägt rum. De inregistrerade uppgifterna har därefter överförts via tonsignalering till Valu-basen i Stockholm.

Val av valdistrikt

Vid val delas Sverige in i ett antal valdistrikt. Den geografiska storleken på valdistrikten har varierat alltsedan vallokalsundersökningarna startade. Även storleken, dvs antalet röstberättigade i valdistrikten, varierar mellan respektive val. Riksskatteverket (RSV), som var valmyndighet t.o.m. valet 1998, och därefter den nya Valmyndigheten, har bistått Valu med förteckning över aktuell indelning i valdistrikt. I varje valdistrikt finns en vallokal.

Vid genomförandet av Valu görs ett urval av ett antal valdistrikt och därigenom väljs även respektive vallokal. Valdistrikt som skall väljas vid respektive Valu fördelar på de olika regionerna efter regionernas storlek. Det innebär att det väljs färre valdistrikt från regioner som innehåller ett mindre antal röstberättigade och fler valdistrikt från regioner med många röstberättigade. Inom respektive region väljs därefter slumpmässigt de valdistrikt som skall ingå i Valu.

När valdistrikten utvalts genomförs en rekognosering i varje utvald vallokal så undersökarna vet hur vallokalen ser ut vad avser öppettider, yta, form, in- och utgångar, röstningsställen och så vidare. Därigenom kan undersökningen genomföras utan att störa röstningen. I de utvalda distrikten väljs undersökningspass inom vilka de som röstar får fylla i Valu-formuläret. I Valu-1991 användes två undersökningspass, ett förmiddagspass om två timmar och ett eftermiddagspass om en timma. Vid Valu-1994 användes dessutom, i 16 av de 50 utvalda valdistrikten, ett kvällspass om en halvtimma för att kunna avgöra om de som röstade sent på dagen på något avgörande sätt skilde sig från övriga. Då någon sådan skillnad inte kunde påvisas har kvällspasset utgått i de Valu som genomförts därefter.

18 Genomförande

Vid Valu-1994EU användes ett förmiddagspass om två timmar och ett eftermiddagspass om en timma. Också vid Valu-1995, och allt sedan dess, valdes slumpmässigt ett förmiddagspass och ett eftermiddagspass. Total undersökningstid i respektive vallokal har varit tre timmar, förutom vid Valu-1994 där den var tre och en halv timma i 16 vallokaler.

Vid Valu-1999 användes i stort de valdistrikt som användes vid Valu-1995 och/eller Valu-1998. Detta för att öka jämförbarheten i resultaten och förbättra den prognos som beräknas inom Valu. De distrikter som utvalts vid Valu-1999 användes som utgångspunkt för urvalet vid Valu-2002. Vid Valu-2003 och Valu-2004 baserades urvalet på de distrikter som varit mest oförändrade sedan tidigare Valu-urval.

Det antal formulär som insamlats i vallokalerna, framgår av tabell 2.5. De i tabellen angivna andelarna vad avser vägrare baseras på fältombudens bedömningar. Om information om vägrare skulle noteras skulle detta kunna påverka acceptansen av Valu, varför några noteringar inte görs.

De insamlade formulären har förts över till den centrala Valudatabasen enligt samma metod som tidigare redovisats för poströstningsställena. Vid genomförandet av Valu har det ibland visat sig svårt att skilja ut röstande vid de vallokaler som skall ingå i Valu. Speciellt svårt har detta varit i Stockholm. Avsevärdare hinder har förekommit. Vid exempelvis Valu-1991 var det omöjligt att särskilja de röstande i det utvalda valdistriktet Matteus 1 från de röstande i valdistrikten Matteus 2, 3, 4 och 5 på grund av att dessa distrikts vallokaler fanns i fem näraliggande klassrum i en och samma skolbyggnad. Då det var omöjligt att genomföra undersökningen i korridoren mellan klassrummen fick vi sätta upp ett tält på skolgården och genomföra undersökningen där. Röstande från samtliga fem distrikt kom att blandas och det var omöjligt att vid undersökningsstillfället särskilja dem åt. Denna typ av problem kan dock lösas med hjälp av statistisk metodik och vi återkommer till frågan i kapitlet som behandlar prognosmodellen.

Tabell 2.5 Antal insamlade enkäter från vallokaler i vallokalsundersökningarna 1991 - 2004

Vallokalsundersökning	Typ av val	Antal utvalda valdistrikt	Antal insamlade formulär	Uppskattat bortfall (%)
Valu-1991	Riksdagsval	26	2 279	25
Valu-1994	Riksdagsval	50	5 104	20
Valu-1994EU	Folkomröstning	45	3 961	30
Valu-1995	EU-parlamentsval	30	2 618	25
Valu-1998	Riksdagsval	60	6 351	20
Valu-1999	EU-parlamentsval	80	4 505	15
Valu-2002	Riksdagsval	80	6 411	20
Valu-2003	Folkomröstning	80	7 109	20
Valu-2004	EU-parlamentsval	77	3 757	15

Kommentar: I Stockholmsområdets valdistrikt ställdes extra frågor om det regionala så kallade Dennispaketet (trafikpolitiskt beslut) i Valu1994EU. För att få tillräckligt underlag för analys av dessa frågor utvaldes slumpmässigt ytterligare en undersökningsstimme. De 229 formulär som insamlades under denna extra timme ingår inte i den redovisade siffran, inte heller i underlaget för prognostiseringen av resultatet i folkomröstningen om EU.

Överföring av data från formulären till Valu-systemet

De i postlokalerna respektive vallokalerna insamlade formulären måste föras över till Valus databearbetningssystem för analyser och prognosser. I Valu-1991 skedde överföringen genom att de insamlade formulären efter undersökningspassen faxades, eller i Stockholmsregionen kördes per bil, från insamlingsstället till en stansningscentral. Där överfördes de insamlade uppgifterna till ett datamedium, som lämnades över till Sveriges Television och där lästes in i den centrala Valu-databasen. Vid senare Valu har fältombuden tonsignalerat från undersökningsställena med hjälp av knapptelefoner till ett centralt talsvarssystem. Från detta centrala talsvarssystem har sedan data överförts elektroniskt till Valu-databasen.

Dataöverföringarna har i regel gått mycket bra, men med ett viktigt undantag, Valu-1994EU. Vad som hände då och effekter-

na därav redovisas i kapitlet om Valu-prognoserna. Ytterligare en allvarlig händelse inträffade när en av våra undersökare hade avslutat undersökningspasset vid en postlokal och begav sig till det ställe där enkätsvaren skulle överföras till centrala Valu. Plötsligt uppenbarade sig en väskryckare som stal alla formulären – och de är tyvärr fortfarande borta!

Kapitel 3

Valu-prognoser

Väl inne i Valu-systemet används data från de insamlade formulären för att ge bakgrundsmaterial till de analyser som sker under Sveriges Televisions valvakor. Med hjälp av Valu har omfattande analyser av respektive valresultat kunnat ske direkt i tv-sändningen. Syftet med Valu är i första hand att möjliggöra sådana analyser, inte att göra prognoser över valresultaten. Det hindrar inte att även sådana har publicerats vissa år.¹

De tabeller, diagram och andra figurer som skall produceras ur Valu fastställs av Sveriges Television². Samtliga tabeller, diagram och figurer som skall publiceras i valvakorna förbereds av SVTs kommentatorer, redaktörer, producenter, grafiker m fl. Huvudelen av materialet i valvakorna används av Sveriges Televisions expertkommentatorer.³

Hur väl stämmer Valu?

För att kontrollera tillförlitligheten i Valu jämförs de faktiska valresultaten i de utvalda valdistrikten med det resultat respektive valdistrikt fick vid enkätundersökningen i Valu. De poströstande

¹ Ansvariga för Valu-datasystemet är Per Näsman samt Anders Ljungström och Lennart Claesson. Per Näsman och Anders Ljungström har deltagit i samtliga Valu och Lennart Claesson alltsedan Valu-1994.

² Ansvarig inom SVT för Valuprojektet är Hans Hernborn.

³ SVT:s expertkommentatorer har alltsedan Valu introducerades 1991 till och med Valu-2003 varit Sören Holmberg och Torbjörn Thedéen. Vid Valu-2004 var Sören Holmberg ensam expertkommentator.

som deltar i Valu kan inte kontrolleras på ett liknande sätt då något faktiskt valresultat inte finns att jämföra med. Jämförelserna har givit vid handen att resultaten i de utvalda valdistrikten i Valu i huvudsak stämmer väl överens med det faktiska valresultat i motsvarande valdistrikt.

Den faktiska andelen poströster vid aktuellt val kan inte anges förrän i efterhand. Kontroll mot poströstningsandelen kan alltså bara ske via historiska data. Under den aktuella Valu-perioden har den vid postkontoren erhållna andelen formulär överensstämmt nägorlunda väl med den faktiska andelen poströster, utom vid den första undersökningen 1991 (Tabell 3.1). Den åtgärd som vidtogs efter Valu-1991 var att öka antalet postkontor i urvalet, vilket alltså givit önskat resultat. Vid Valu-2004 blev dock den erhållna andelen poströster "för stor". Förklaringar till detta måste försöka hittas innan nästa Valu genomförs.

Tabell 3.1 Faktisk andel poströster och andel i Valu insamlade frågeformulär på de utvalda postkontoren

Vallokals-undersökning	Typ av val	Faktisk andel poströster (%)	Andel i Valu insamlade formulär vid utvalda postkontor (%)
Valu-1991	Riksdagsval	36,8	16,5
Valu-1994	Riksdagsval	35,6	27,3
Valu-1994EU	Folkomröstning	34,6	28,2
Valu-1995	EU-parlamentsval	22,9	24,0
Valu-1998	Riksdagsval	31,2	28,7
Valu-1999	EU-parlamentsval	32,4	35,1
Valu-2002	Riksdagsval	29,8	28,3
Valu-2003	Folkomröstning	31,5	33,8
Valu-2004	EU-parlamentsval	25,3	38,3

För de poströster som samlats in kan motsvarande jämförelse som för valdistrikten inte göras. Här försöker vi istället bedöma tillförlitligheten genom att se på fördelningen bland de Valuenkäter som lämnats in. Får vi förväntat antal och hur ser parti-fördelningen respektive bytarmatrisen ut? Vi kan med hjälp av

vad de röstande uppgivit om tidigare partival få en uppfattning om *swingen*⁴ ibland väljarna. En svårighet är att på förhand avgöra om den erhållna andelen poströster kommer att stämma med den faktiska andelen poströster; denna andel kan inte säkert fastställas i förhand.

Problemen kan illustreras med partiet ny demokrati vid Valu-1991. Partiet var nybildat inför riksdagsvalet 1991 och det fanns inga jämförelsesiffror från tidigare val att tillgå. När rimligheten i det resultat vi fått vid postkontoren skulle kontrolleras visade det sig att partiet fått en mycket stor andel av de röster som insamlats från postkontoret i Sala. Partiet hade i Valu-1991 en röstandel på 23,6 procent på postkontoret i fråga, något som först verkade orimligt. Det visade sig dock att partiet hade haft ett valmöte intill postlokalen alldeles före Valus undersökningspass. Åtskilliga som varit och lyssnat på valmötet hade uppenbarligen genast gått och röstat i postlokalen vilket förklarade den höga andelen för ny demokrati. I valvakan visade dock Valu-1991 korrekt storleksordning för ny demokratis andel av rikets väljarkår.

Metodiken bakom Valu-prognosene

Som tidigare betonats är huvudsyftet med Valu att ge analysunderlag under valkvällen och för eftervalsdebatten. Med Valu kan man dock också producera en prognos över valresultatet. Denna prognos har vissa år publicerats i Sveriges Televisions valvaka. Andra år har så inte skett.

Valu-prognosene baseras på jämförelser mellan de utvalda valdistrikten valresultat vid tidigare val och vad de utvalda personerna i valdistriktet uppger sig ha röstat på i det aktuella valet. Jämförelsen ger möjlighet att skatta den aktuella swingen i respektive valdistrikt. Fler möjligheter att beräkna swingen finns. Det faktiska valresultatet i tidigare val samt vad de utvalda personerna säger sig ha röstat på i det senast föregående valet är då utgångspunkter för jämförelsen.

På detta sätt får man också en kontroll av om urvalet av individer i respektive valdistrikt är representativt för distriktet genom

⁴ Swing, ursprungligen ett engelskt uttryck för förändringar jämfört med senast jämförbara val; svensk synonym är valvind.

att jämföra vad de har angivit att de röstat på i det senast föregående valet med det faktiska valresultatet i valdistrikten. Metoden ger också swingen för varje individ och därigenom för hela urvalet.

Valu-systemet beräknar alltså två mått på swingen för de utvalda valdistrikten. En swing där de utvalda personernas uppgivna partival i det aktuella valet jämförs med det faktiska valresultatet vid det föregående valet och en swing där jämförelsen i stället sker mot vad de själva uppger att de röstat på i det föregående valet. De mått på swingen som erhålls vägs upp till riksnivå med hjälp av vikter svarande mot valdistrikts- och Valu-regionens storlek.

Swingen i valdistrikten vägs ihop med den skattade valvinden i rösterna avgivna på postkontoren. Denna poströstswing kan endast baseras på vad de utvalda personerna angivit i fråga om hur de röstat i senast föregående val och i det nu aktuella valet. Ingen knytning till resultat i något valdistrikt kan göras för Valu-formulär som insamlats på poströstningsställena. Vid ihopvägning av de swingar som beräknats i valdistrikt respektive postkontor har använts olika viktfunktioner baserade på det antal Valu-formulär som insamlats vid respektive typ av lokal. Vad den beskrivna viktningen innebär för Valu-systemet framgår av de följande tabellerna där den ovägda partifördelningen jämförs med prognosresultatet respektive aktuellt valresultat.

Valu-1991

Valu-1991 var den första vallokalsundersökningen någonsin i Sverige. Eftersom inga erfarenheter fanns fick Valu-systemet byggas från grunden. Någon prognos över valresultatet publicerades inte i valvakten i Sveriges Television. Internt inom Valu-1991 beräknades dock en viktad prognos över partifördelningen. En jämförelse mellan de ovägda partiandelarna, de viktade partiandelarna och det faktiskt erhållna valresultatet redovisas i tabell 3.2.

Tabell 3.2 Ovägd andel röster, viktad andel röster och faktiskt valresultat vid riksdagsvalet 1991

	m	c	fp	s	v	mp	kd	nyd	övr
Ovägd andel	24,0	7,0	9,8	35,8	6,2	3,9	6,4	6,1	0,8
Viktad andel	26,8	6,6	10,1	32,3	5,8	4,1	6,5	6,9	0,9
Faktiskt valresultat	21,9	8,5	9,1	37,7	4,5	3,4	7,2	6,7	1,0

Det kan noteras att vägningen ger ett sämre resultat i jämförelse med de ovägda partiandelarna. Det var alltså tur att ingen Valu-prognos presenterades i valvakana. I stället publicerades en skattning av förändringen från föregående val, den så kallade tendensen. Den presenterade tendesen och den faktiska swingen framgår av tabell 3.3.

Tabell 3.3 Prognostisering av tendens och faktisk swing vid riksdagsvalet 1991 i jämförelse med riksdagsvalet 1988

	m	c	fp	s	v	mp	kd	nyd
Valu-tendens	+0,5	-0,6	-2,0	-6,2	-0,6	-1,2	+4,0	+6,1
Faktisk swing	+3,6	-2,8	-3,1	-5,5	-1,3	-2,1	+4,2	+6,7

Alla tendenser återfanns korrekt men viktsystemet fungerade inte så bra vid Valu-1991. De stora avvikelserna fanns företrädesvis bland de borgerliga partierna. Valu-1991 lyckades inte tillräckligt bra prognostisera den stora rörligheten inom det borgerliga blocket.

Valu-1994

Inför Valu 94 utökades antalet undersökningsplatser och de fördelades över riket på ett bättre sätt än vid Valu-1991. Vid Valu-1994 valde Sveriges Television att vid vallokalkernas stängning publicera en prognos över röstandelar för partierna. Den presenterade viktade Valu-prognosens visade sig också vara klart bättre än de ovägda partiandelarna i rådata (tabell 3.4).

Tabell 3.4 Ovägd andel röster, viktad Valu-prognos och faktiskt valresultat vid riksdagsvalet 1994

	m	c	fp	s	v	mp	kd	nyd	övr
Ovägd andel	24,4	6,0	8,4	42,4	7,1	5,8	6,4	1,0	0,7
Valu-prognos	22,0	8,4	8,4	43,7	6,5	5,4	4,2	0,9	0,5
Faktiskt valresultat	22,4	7,7	7,2	45,3	6,2	5,0	4,1	1,2	1,0

Valu-1994EU

Valu-1994EU avsåg folkomröstningen om Sveriges inträde i Europeiska unionen. Här fanns tre alternativ att lägga sin röst på: Ja, Nej respektive Blankt. Jämförelsen mellan ovägd andel röster, vägd Valu-prognos och faktiskt erhållet valresultat visas i tabell 3.5.

Tabell 3.5 Ovägd andel röster, andel röster i den viktade Valu-prognosen och faktiskt valresultat vid folkomröstningen om EU 1994

	Ja	Nej	Blankt
Ovägd andel	57,7	40,9	1,4
Valu-prognos	57,6	41,0	1,4
Faktiskt valresultat	52,3	46,8	0,9

Som framgår fanns en missvisning i Valu-1994EU. Andelen Ja-röster överskattades. Den genomförda viktningen medförde heller inte någon förbättring jämfört med de faktiskt erhållna andelarna.

En av orsakerna var att Valu-systemet vid överföring av data drabbades av ett teletekniskt bortfall som inte kunde pareras i tid. En av de datorer som samlade upp formulärsvar för vidare överföring till Valu-systemet drabbades av stillestånd när överföringen skulle ske. På detta sätt kom 788 formulär insamlade i valdistrikt från norra Sverige och 25 formulär insamlade på ett postkontor i Luleå inte att överföras till den centrala Valudatabasen. Formulären kom därför inte att ingå i prognosunderlaget.

Den ovägda andelen Ja-röster sjönk med 1,5 procentenheter när de "borttappade" formulären så småningom dök upp och kunde läggas in i Valu-systemet. Den viktade prognosens hade påverkats i ännu större utsträckning.

Valu-1994EU var den första vallokalsundersökningen i Sverige där man försökte prognostisera valresultatet i en folkomröstning. Val där man saknar jämförelsebakgrund, är betydligt svårare att prognostisera än till exempel riksdagsval där man utgår från partiernas förändringar från föregående val.

Valu-1995

Med anledning av det teletekniska bortfallet vid Valu-1994EU förbättrades kontrollsystemet inför Valu-1995 (EU-parlamentsvalet), och inga problem med överföring av formulär uppstod. Ett problem inför Valu-1995 var dock att försöka uppskatta valdeltagandet och hur den gjorda uppskatningen skulle påverka Valus prognosystem.

Tabell 3.6 Ovägd andel röster, viktad Valu-prognos och faktiskt valresultat vid EU-parlamentsvalet 1995

	m	c	fp	s	v	mp	kd	övr
Ovägd andel	23,9	5,4	6,5	26,1	14,3	17,7	3,3	2,8
Valu-prognos	21,8	7,3	5,2	29,9	11,9	17,2	3,8	2,9
Faktiskt valresultat	23,2	7,2	4,8	28,1	12,9	17,2	3,9	2,7

Prognosystemet visade sig fungera väl vid Valu-1995. Vallokalsundersökningen klarade av att prognostisera det faktiska valresultatet på ett mycket bra sätt trots att fördelningen av partiandelar i EU-parlamentsvalet 1995 kom att skilja sig kraftigt från de partiandelar som erhållits vid riksdagsvalet 1994.

Valu-1998

Vid Valu-1998 insamlades över 8.900 formulär. Cirka 6.000 av dem samlades in utanför vallokaler på valdagen. På grund av den stora mängden formulär försenades överföringen av formulär till

Valu-systemet och 401 formulär som insamlats på valdagen kunde inte överföras till Stockholm i tid för att ingå i prognossystemet. Det påverkade dock inte prognosens utfall.

Tabell 3.7 Ovägd andel röster, viktad Valu-prognos och faktiskt valresultat vid riksdagsvalet 1998

	m	c	fp	s	v	mp	kd	övr
Ovägd andel	24,7	4,6	6,3	32,0	13,8	5,4	11,2	2,1
Valu-prognos	21,8	6,0	5,6	35,4	13,3	4,9	10,5	2,5
Faktiskt valresultat	22,9	5,1	4,7	36,4	12,0	4,5	11,8	2,6

Valet 1998 var ett vanligt riksdagsval och Valu-systemet fungerade bra. Viktfunktionen som användes vägde in förändring dels från riksdagsvalet 1994, dels från EU-parlamentsvalet 1995.

Valu-1999

Inför EU-parlamentsvalet 1999 diskuterades det förväntade valdeltagandet i medierna och man var i stort överens om att det skulle bli högre än vid det tidigare EU-parlamentsvalet 1995. De av undersökningsinstitutet gjorda opinionsundersökningarna tydde också på det. Men det blev tvärtom.

En större andel väljare valde dock att rösta på posten vid detta EU-parlamentsval jämfört med vad som skett vid EU-parlamentsvalet 1995. Det hade vi räknat med och även anpassat fältarbetspersonen efter. Valu och dess prognossystemet fungerade också mycket väl, vilket framgår av tabell 3.8.

Tabell 3.8 Ovägd andel röster, viktad Valu-prognos och faktiskt valresultat vid EU-parlamentsvalet 1999

	m	c	fp	s	v	mp	kd	övr
Ovägd andel	20,4	5,1	15,2	23,9	17,2	10,0	7,6	0,5
Valu-prognos	19,6	5,4	14,7	25,3	16,6	9,7	8,1	0,5
Faktiskt valresultat	20,7	6,0	13,9	26,0	15,8	9,5	7,6	0,5

Valu-2002

I vallokalsundersökningen vid riksdagsvalet 2002 ägnades stor möda åt urvalet av postlokaler och valdistrikt. Posten hade förändrat sin organisation vilket påverkade poströstningen och urvalet. Valu-2002 fungerade mycket väl vad avser fältarbetet och de skillnader som uppmättes mellan det faktiska slutgiltiga valresultatet och Valu-prognos var godtagbara.

Tabell 3.9 Ovägd andel röster, viktad Valu-prognos och faktiskt valresultat vid riksdagsvalet 2002

	m	c	fp	s	v	mp	kd	övr
Ovägd andel	13,3	6,4	14,6	38,2	11,1	6,0	8,0	2,4
Valu-prognos	15,2	6,8	13,0	37,3	10,0	5,1	9,3	3,3
Faktiskt valresultat	15,3	6,2	13,4	39,9	8,4	4,6	9,1	3,1

Valu-2003

Valu-2003 avsåg folkomröstningen om Sveriges införande av euro. De alternativ väljarna hade att lägga sin röst på var: Ja, Nej respektive Blankt. Valu-2003 baserades sig starkt på de resultat som fanns från folkomröstningen 1994 om Sveriges inträde i EU respektive det senast hållna riksdagsvalet 2002. Valu-2003 är den största vallokalsundersökningen hittills med 10731 enkätsvar från 40 postlokaler och 80 valdistrikt.

Valu-2003 var den andra vallokalsundersökningen i Sverige där Valu-metodiken användes för att ge underlag till analyser av resultaten från en folkomröstning. Mot bakgrund av de erfarenheter som fanns från Valu-1994EU gjordes ingen vägd Valu-prognos vid Valu-2003 utan alla analyser utgick från de ovägda siffrorna. Som framgår av tabell 3.10 kunde Valu-2003 förutsäga slutresultatet av folkomröstningen, men med en överskattning av andelen Ja-röster.

Tabell 3.10 Ovägd andel röster i Valu-2003 och faktiskt valresultat vid folkomröstningen 2003

	Ja	Nej	Blankt
Ovägd andel, tillika prognos	46,2	51,8	2,0
Faktiskt valresultat	42,0	55,9	2,1

Valu-2004

Valu-2004 avsåg EU-parlamentsvalet 2004. Mot bakgrund av tidigare erfarenheter lades mycket arbete ner på att i förhand försöka uppskatta valdeltagandet. De tidigare EU-parlamentsvalen hade ett lågt valdeltagande och mycket tydde på att så skulle bli fallet även vid Valu-2004. Det blev också fallet men på grund av de noggranna förberedelserna påverkades inte prognosarbetet.

I EU-parlamentsvalet 2004 ställde också ett nytt parti upp, junilistian (jl). De av undersökningsinstitutet gjorda opinionsundersökningarna tydde på att partiet skulle ha chans att komma in i EU-parlamentet. Dessutom visade opinionsundersökningarna på att några partier som redan var med i EU-parlamentet kunde riskera att åka ur.

Prognosarbetet vid Valu-2004 baserades, förutom på den redan tidigare beskrivna swingen, starkt på de erfarenheter tidigare gjorda Valu givit. Resultatet av prognosarbetet blev gott. Tabell 3.11 redovisar den ovägda andelen, Valu-prognosen och det faktiska valresultatet.

Tabell 3.11 Ovägd andel röster, viktad Valu-prognos och faktiskt valresultat vid EU-parlamentsvalet 2004

	m	c	fp	s	v	mp	kd	jl	övr
Ovägd andel	14,1	6,2	11,0	22,9	16,4	7,3	5,6	14,7	1,7
Valu-prognos	14,5	6,5	10,0	24,9	15,0	7,0	5,6	14,8	1,7
Faktiskt valresultat	18,3	6,3	9,9	24,6	12,8	6,0	5,7	14,5	2,2

Som framgår lyckades Valu-2004 väl. Junilistans spektakulära framgång prickades in nästan på tiondelen när. Det fanns dock en överrepresentation av v-väljare, och motsvarande underrepresentation av m-väljare i urvalet som inte vägningsförfarandet lyckades rätta till. Förklaringen till det kan ligga utanför prognossystemet. Bortfallet, det vill säga andelen som vägrar fylla i enkäten, *kan* variera mellan de politiska partierna. Dessutom hade ett valdistrikt i Stockholm där moderaterna var starka vid riksdagsvalet 2002 och som ingick i urvalet 2002 och 2003 utgått ur det urval som gjordes 2004 vilket kan ha drabbat prognosens negativt. Hypotesen om bortfallets påverkan på prognossystemet är svår att belägga eftersom det av etiska skäl inte sker någon systematisk kartläggning av bortfallet.

Kapitel 4

Frågeprecision

Svarsbortfall på enskilda frågor är ett problem i alla frågeundersökningar. Svarspersoner hoppar över och besvarar inte alla frågor som ingår i en studie. Problemet kan misstänkas vara speciellt stort när vi har att göra med Valustudierna som kräver snabba svar på stående fot av svarspersonerna. Tiden för eftertanke blir begränsad. Vid tveksamhet kan det vara lätt att hoppa över en besvärlig eller närgången fråga. Erfarenheterna från våra nio Valustudier visar dock att det är ett litet problem. Svarsbortfallet i form av att deltagare i Valu inte besvarar enskilda frågor är mycket litet när det gäller politiska frågor som t ex hur man röstar, grad av politikerförtroende, ideologisk position på vänter-högerskalan eller åsikter om EU eller EMU. Andelen personer som hoppar över politiska frågor av detta slag har i alla undersökningarna hållit sig kring beskedliga 3-4 procent Det är ungefärligen samma storleksordning på bortfallet som vi har på motsvarande frågor i Valundersökningarna¹ och SOM-mätningarna.²

När det ändå gäller så kallade bakgrundsfrågor om exempelvis de svarandes kön, ålder och yrke visar sig svarsbortfallet i

¹ Valundersökningarna genomförs sedan 1950-talet av Statistiska centralbyrån och Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet. De omfattar urval om cirka 3 000 – 4 000 röstberättigade personer som intervjuas vid hembesök. Sören Holmberg är huvudsvarig för Valundersökningarna sedan riksdagsvalet 1979.

² SOM-undersökningarna, med bas vid Göteborgs universitet, startade 1986 och genomförs årligen som enkätstudier med personurval omfattande 6 000 personer från hela Sverige i åldrarna 15 – 85 år. Ansvariga för SOM-undersökningarna är Sören Holmberg, Lennart Nilsson och Lennart Weibull.

Valustudierna ibland vara relativt stort, upp emot tio procent (se tabell 4.1). I SOM-undersökningarna, som liksom Valu bygger på enkätsvar, brukar svarsbortfallet hålla sig under en procentenhed vad gäller uppgifter om kön och ålder. Det stora svarsbortfallet för åldersuppgiften i Valustudierna kan eventuellt till en del förklaras av att vi när det gäller ålder har bett svarspersonerna själva fylla i de två sista sifferna på det år när de föddes, alltså ”När är Du född ? 19 - - ”. Svarsbortfallet när det gäller könstillhörigheten är något lägre i Valu än för ålder och yrke, men ändå relativt stort, fyra procent i genomsnitt. Frågan om könstillhörigheten har oftast varit placerad som första fråga i Valuenkäterna, och det kan ha varit ett problem. Från och med Valu 2002 placeras köns- och åldersfrågorna längre in i enkäten, och då blev svarsbortfallet lägre. Det förhållandevis stora svarsbortfallet när det gäller yrkesuppgiften i Valu - i genomsnitt sju procent - är mindre anmärkningsvärt. Motsvarande bortfall brukar hålla sig kring 5-6 procent i SOMs enkätundersökningar. I valundersökningarna som inte bygger på självifyllda enkäter utan på intervjudata är svarsbortfallet på yrkesfrågan oftast mycket lägre, kring 1 procent.

Tabell 4.1 Internborfall. Andel uppgift saknas för kön, ålder samt yrkesgrupp i Valu-mätningarna (procent)

	Riksdagsval				Folkomröstning		Europaparlamentsval		
	1991	1994	1998	2002	1994	2003	1995	1999	2004
Kön	6	4	4	2	4	3	4	7	3
Ålder	8	4	6	2	6	5	10	10	4
Yrkesgrupp	11	9	6	6	8	6	8	5	5

Kommentar: Resultaten bygger på Valu-mätningar respektive valår. ”Uppgift saknas” betyder att svarspersonerna har hoppat över och inte besvarat den relevanta enkätfrågan. Andel personer som angav ”aldrig yrkesarbetat” bland personer som besvarade yrkesgruppsfrågan var 4 procent 1991, 6 1994 (riksdagsval), 7 1994 (folkomburstning), 5 procent 1999, 4 procent 2002, 4 procent 2003 och 5 procent 2004.

Svarsbortfallet på de politiska frågorna i Valu är så begränsat att det knappast kan åstadkomma några nämnvärda skevheter i resultaten. Bortfallet när det gäller de sociala bakgrundsfrågorna är större och kan i princip bidra med till att smärre skevheter uppstår om det är vissa grupper, som t ex äldre eller arbetare, som i första hand hoppar över och inte besvarar ålders- och yrkesfrågorna. Skevheter av detta slag drabbar dock i så fall enbart de social variablerna och inte marginalfördelningarna för de viktiga politiska variablerna där internbortfallet var ringa.

Den största potentiella felkällan i Valu är emellertid inte internbortfallet för olika frågor. De största felvisningarna riskerar vi att få via själva urvalet av röstlokaler och svarande, och via det relativt omfattande bortfallet av svarande utanför vallokalerna. Har vi otur kan ett snett urval och det 25 - 30 procentiga bortfallet av svarande ge upphov till mycket större snedvridningar i Valuresultaten än det i sammanhanget begränsade internbortfallet. Det bör vi hålla i minnet när vi nu övergår till att studera träffsäkerheten i Valu.

Vi skall undersöka hur representativa Valudeltagarna är när det gäller att avspeglar den bakomliggande väljarkåren med avseende på tre sociala variabler – kön, ålder och yrkesgrupp – och fyra politiska variabler – partival, personröstning, politikerförtroende och ideologisk vänster-högerposition.

Sociala variabler

Vi börjar med de sociala variablerna. Resultaten i tabell 4.2 visar Valudeltagarnas sammansättning när det gäller kön, ålder och yrkesgrupp i de nio Valustudier som genomförts. Jämförelsematerialet hämtar vi från Statistiska centralbyråns omfattande valdeltagandeundersökningar (kön och ålder) och från Val- och SOM-undersökningarna (yrkesgrupp). Frågorna om yrkesgrupps-tillhörighet är utformade på samma sätt i Val- och SOM-undersökningarna som i Valustudierna. Svarspersonerna har presenterats en lista med elva preciserade yrkesgrupper och ombetts ange vilken av dem hon eller han tillhör, alternativt tillhörde när det gäller pensionerade personer.

Tabell 4.2 Fördelning av Valudeltagare efter kön, ålder och yrkesgrupp (procent)

Social grupp	Riksdagsval				Folkomröstning		Europaparlamentsval		
	1991	1994	1998	2002	1994	2003	1995	1999	2004
Kön									
kvinna	47	50	51	52	48	51	51	51	52
man	53	50	49	48	52	49	49	49	48
Ålder									
18-30	27	29	24	24	30	27	25	21	19
31-50	40	38	37	37	38	38	38	34	29
51-65	21	21	24	26	20	24	21	27	31
65+	12	12	15	13	12	11	16	18	21
Yrkesgrupp									
tjänsteman	52	48	52	51	51	50	62	61	59
arbetare	38	42	38	40	41	40	30	29	31
företagare	8	9	9	8	7	9	7	9	8
jordbrukare	2	1	1	1	1	1	1	1	2

Kommentar: Resultaten bygger på Valumätningarna respektive valår. Frågan om yrkesgrupp innehöll sammanlagt elva olika yrkeskategorier, som lagts samman till fyra grupper.

När det gäller könstillhörighet visar Valuresultaten på jämn fördelning med som max en avvikelse på ± 3 procentenheter från en exakt 50/50-fördelning. SCBs studier visar också på en jämn könsfördelning bland röstande väljare, men med en svag övervikts för kvinnor eftersom det dels finns fler kvinnor bland röstberättigade svenskar, och att kvinnor sedan valet 1976 tenderar att ha ett högre valdeltagande än män i riksdagsvalen. I folkomröstningen 1994 och i Europaparlamentsvalen 1995 och 1999 visar SCBs data att männen hade ett något högre valdeltagande än kvinnorna, men totalt sett var det något fler kvinnor än män som röstade även i dessa val. SCBs exakta resultat visar på en mycket jämn könsfördelning med 51/52 procent kvinnor och 48/49 procent män bland de röstante i riksdagsvalen och en 50/50 fördelning vid folkomröstningen 1994 och i Europaparlamentsvalen 1995 och 1999. När det gäller eurofolkomröstningen 2003 visar både Valu och SCB på en könsfördelning med 51 procent kvinnor och 49 procent män bland de röstante.

Resultaten när det gäller åldersfördelningen bland Valudeltagarna visar på en systematisk skevhetsmått att andelen yngre röstande är överrepresenterade i Valu medan de äldsta väljarna är underrepresenterade. SCBs data visar att andelen unga röstande (18-30 år) brukar utgöra 16-20 procent i riksdagsvalen; i Valu vid riksdagsvalen utgör de mellan 24-29 procent. Andelen äldre väljare (65 år och uppåt) omfattar enligt SCBs studier 22-23 procent av de röstande i riksdagsvalen; i Valu utgör de enbart 12-15 procent. Samma mönster med en överrepresentation av yngre röstande och en underrepresentation av äldre kan också iakttas i Valustudierna i samband med folkomröstningarna 1994 och 2003 och i Europaparlamentsvalen. Andelen unga röstande överskattas med 7-10 procentenheter samtidigt som andelen äldre röstande underskattas med 8-10 procentenheter. En spekulativ förklaring kan vara att resultatet i huvudsak åstadkommits via bortfall utanför vallokalerna. Äldre väljare finner det jobbigare att stanna och eventuellt leta efter glasögonen och sedan fylla i en enkät än yngre väljare som dessutom inte lika ofta behöver använda glasögon.

Utfallet när det gäller yrkesgrupp visar också på en systematisk snedhet i Valuresultaten. Väljare som uppger att de tillhör tjänstemannagruppen tenderar att vara något överrepresenterade medan arbetare är underrepresenterade. Företagare och jordbruksägare är representerade i ungefärliga proportioner. Vad som är riktiga proportioner kan naturligtvis diskuteras. Vi rör oss med ett subjektivt mått där svarspersonerna själva avgör vilken yrkesgrupp de anser att de tillhör. Resultaten från Valundersökningarna visar att andelen tjänstemän bland röstande väljare brukar hålla sig kring 44 procent i riksdagsvalen medan andelen röstande som själva klassificerar sig som arbetare brukar vara 46 procent. I Valu-studierna har andelen tjänstemän varit mellan 48-52 procent i riksdagsvalen och andelen arbetare mellan 38-42 procent. Resultaten från Europaparlamentsvalen visar på samma tendens, dvs en överrepresentation av tjänstemän och en underrepresentation av arbetare – även om andelen röstande tjänstemän är högre och andelen röstande arbetare är lägre jämfört med resultaten vid riksdagsvalen i såväl Valustudierna som i Val- och SOM-undersökningarna. Den extra höga andelen tjän-

temän och den motsvarande extra låga andelen arbetare i undersökningarna i samband med Europaparlamentsvalen speglar en verklighet. Valdeltagandet i Europaparlamentsvalen är lägre i jämförelse med riksdagsvalen både bland tjänstemän och arbetare men klart mest bland arbetare.

Tendensen till överrepresentation av tjänstemän och underrepresentation av arbetare finns också i Valustudierna i samband med folkomröstningarna. Andelen självklassificerade tjänstemän var t ex 46 procent bland röstande i både SOM- och Valundersökningen 2003. I Valu 2003 var motsvarande andel något högre, 50 procent. Andelen arbetare som var 44 procent i såväl Valundersökningen som i SOM var lägre i Valu, 40 procent.

En tänkbar orsak till att tjänstemän har en något större tendens än arbetare att ställa upp i Valustudierna har förmodligen att göra med utbildningsnivå och vanan/självskärfheten i att på stört uttrycka sina åsikter med hjälp av papper och penna. Att faktorer av detta slag kan spela en roll underbyggs av att andelen röstante tjänstemän är något högre och andelen röstante arbetare är något lägre i SOM-studierna, som bygger på enkäter, än i Valundersökningarna som bygger på besöksintervjuer. Enkättekniken tycks, speciellt i en pressad situation med ont om tid som i Valufallet, leda till en något större underrepresentation av arbetare och en något större överrepresentation av tjänstemän än vad som är fallet vid besöksintervjuer.

Partival

Den absolut mest centrala frågan i Valu är dock frågan om vilket parti svarspersonerna röstar på: ”Vilket parti har Du röstat på idag i riksdagsvalet?” Den lägger grunden för den viktigaste politiska variabeln i Valu – frågan om partival. Justerad och på olika sätt viktad, för att minimera kända felkällor, utgör den basen för den valprognos som publiceras i början av varje valvaka. Hur pricksäkra Valus prognoser varit redovisats i kapitel 3. Här skall vi studera hur träffsäkra resultaten från Valus partifråga har varit i sin oviktade och råa form - först i samband med riksdagsvalen (tabell 4.3) och sedan i samband med Europaparlamentsvalen (tabell 4.4). I tabell 4.5 redovisas för fullständigheten skull även motsvarande information från Valumätningarna

tabell 4.3 Ovägd partifördelning i Valu jämförd med valresultaten vid riksdagsvalen 1991, 1994, 1998 och 2002 (procent)

partival	summa procent	andel uppgift saknas	4	genomsnittlig avvikelse +2,1 m	max avvikelse -3,1 s	1991	1994	1998	2002	2005
						avvikelse officellt Välu 1991	avvikelse officellt Välu 1994	avvikelse officellt Välu 1998	avvikelse officellt Välu 2002	avvikelse officellt Välu 2005
m	24,0	21,9	+2,1	24,0	22,4	+1,6	24,6	22,9	+1,7	13,3
c	7,0	8,5	-1,5	6,3	7,7	-1,4	4,6	5,1	-0,5	6,4
fp	9,8	9,1	+0,7	8,4	7,2	+1,2	6,3	4,7	+1,6	14,6
kd	6,4	7,2	-0,8	4,3	4,1	+0,2	11,2	11,8	-0,6	7,9
s	35,8	37,7	-1,9	42,1	45,2	-3,1	32,0	36,4	-4,4	38,2
v	6,2	4,5	+1,7	7,1	6,2	+0,9	13,8	12,0	+1,8	11,1
mp	3,9	3,4	+0,5	6,0	5,0	+1,0	5,4	4,5	+0,9	6,0
nyd	6,1	6,7	-0,6	1,1	1,2	-0,1	-	-	-	4,6
övriga	0,8	1,0	-0,2	0,7	1,0	-0,3	2,1	2,6	-0,5	2,5
	summa procent	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	andel uppgift saknas	4	2	1,1	1,1	3			2	
	genomsnittlig avvikelse +2,1 m								1,5	1,4
	max avvikelse -3,1 s								-4,4 s	+2,7 v

vid folkomröstningarna om EU-medlemskapet 1994 och Euron 2003. Valustudierna vid folkomröstningarna är de klart minst träffsäkra som Sveriges Television genomfört. En analys av bakgrund och orsaker till de relativt dåliga folkomröstningsmätningarna återfinns i kapitel 3. Här koncentrerar vi oss på Valumätningarna av väljarnas partival. Kontrollen av hur träffsäkra partivalsmätningarna är i oviktad form är central därför att den säger någonting om hur användbara Valustudierna är i rådataform utan olika vägningar. I valvakorna och i eftervalsdebatten har Valudata oftast använts oviktat när det gäller olika typer av analyser utöver de raka prognoserna.

Tabell 4.4 Ovägd partifördelning i Valu jämförd med valresultaten vid Europaparlamentsvalen 1995, 1999 och 2002 (procent)

parti-val	ovägt	ovägt	ovägt	ovägt	ovägt	ovägt	ovägt		
	resultat i Valu 1995	officiellt valresul- tat 1995	diff.	resultat i Valu 1999	officiellt valresul- tat 1999	diff.	resultat i Valu 2004	officiellt valresul- tat 2004	diff.
m	23,9	23,2	+0,7	20,4	20,7	-0,3	14,1	18,2	-4,1
c	5,4	7,2	-1,8	5,1	6,0	-0,9	6,2	6,3	-0,1
fp	6,5	4,8	+1,7	15,2	13,9	+1,3	11,0	9,9	+1,1
kd	3,3	3,9	-0,6	7,6	7,6	±0,0	5,6	5,7	-0,1
jl	-	-	-	-	-	-	14,8	14,5	+0,3
s	26,1	28,1	-2,0	23,9	26,0	-2,1	22,9	24,6	-1,7
v	14,3	12,9	+1,4	17,2	15,8	+1,4	16,4	12,8	+3,6
mp	17,7	17,2	+0,5	10,1	9,5	+0,6	7,3	5,9	+1,4
övr	2,8	2,7	+0,1	0,5	0,5	±0,0	1,7	2,1	-0,4
summa pro- cent	100,0	100,0		100,0	100,0		100,0	100,0	
andel uppgift saknas	2			1			2		
genomsnittlig avvikelse			1,1			0,8		1,4	
max avvikelse (diff)			-2,0 (s)			-2,1 (s)		-4,1 (m)	

Vi kan börja med att konstatera att svarsbortfall inte är något problem när det gäller partivalsfrågan. Andelen personer som inte uppgivit vilket parti de röstat på har genomgående varit låg i Valustudierna, mellan 1-4 procent. Om vi sedan jämför de råa Valusiffrorna med det verkliga valresultatet blir träffsäkerheten

hyfsat god. Träffsäkerheten har enkelt mätts som den genomsnittliga procentavvikelsen per parti mellan Valu-utfallen och valresultaten. Resultaten visar att snitten har varierat mellan som bäst 0,8 i Europaparlamentsvalet 1999 till som sämst 1,5 i riksdagsvalet 1998.

Tabell 4.5 Ovägd röstfördelning i Valu jämförd med resultatet i folkomröstningen om EU-medlemskap 1994 och Euron 2003 (procent)

	ovägt resultat i Valu vid folk- omröstningen		officiellt resultat i folkomröst- ningen		avvikelse	
	1994	2003	1994	2003	1994	2003
ja	57,1	46,2	52,3	42,0	+4,8	+4,2
nej	41,7	51,8	46,8	55,9	-5,1	-4,1
blankt	1,2	2,0	0,9	2,1	+0,3	-0,1
summa procent	100,0	100,0	100,0	100,0		
andel uppgift saknas	2	1				
genomsnittlig avvikelse					3,4	2,8
max avvikelse					-5,1 (nej)	+4,2 (ja)

Valus ovägda felvisning har alltså genom åren hållit sig kring 1 procentenhett per parti. En acceptabel men inte särskilt märkvärdig precision. Motsvarande värden för genomsnittsavvikelsen per parti brukar t ex hålla sig kring 0,7 procent i både SOM-studierna och i Valundersökningarna i samband med riksdagsval. När det gäller Europaparlamentsvalen har Valundersökningarna uppvisat något större avvikeler per parti, kring 1 procentenhett i genomsnitt, dvs ungefär samma precisionsnivå som Valustudierna har uppnått vid EU-parlamentsvalen.

När man funderar över vilka faktorer som kan ligga bakom felvisningarna i Valus partisiffror är det användbart att studera utfallen för de olika partierna. Det visar sig då att det finns vissa genomgående tendenser. Socialdemokraternas valresultat har t ex underskattats i varje Valu, som mest i riksdagsvalet 1998 med hela -4,4 procentenheter. Även centerpartiets röstandelar underskattas ofta i Valu; störst avvikelse noterades i Europaparla-

mentsvalet 1995 med -1,8 procentenheter. De partier som tenderar att få för höga siffror i Valus ovägda resultat är tre – folkpartiet, vänsterpartiet och miljöpartiet. Moderaternas valresultat har överskattats i fyra Valu och underskattats i tre, de som gjordes vid Europaparlamentsvalet 1999 och 2004 och i riksdagsvalet 2002. Underskattning av moderaterna i EUP-valet 2004 var på hela -4,1 procentenheter. Folkpartiet, vänsterpartiet och miljöpartiet har fått något för höga siffror i alla Valustudier. I genomsnitt har Valu överskattat valresultatet med cirka två procentenheter för v och med omkring en procentenhet vardera för fp och mp.

Systematiken i felvisningarna antyder att ett fåtal iaktagbara faktorer kan ligga bakom. Underskattningen av centerpartiet kan exempelvis till en del förklaras av att Valus urval av valdistrikt och postlokaler leder till en viss underrepresentation av röstande på landsbygden. En underrepresentation som dock minskat i de senaste studierna. Underrepresentationen av äldre väljare i Valu kan också vara en faktor bakom de låga c-siffrorna. Centerpartiet har sitt starkaste röststöd bland äldre väljare. Den systematiska underskattningen av socialdemokraterna har förmodligen också att göra med att äldre väljare är underrepresenterade i Valu. Även socialdemokraterna har sitt starkaste stöd bland äldre väljare. Dessutom är naturligtvis underrepresentationen av arbetare i Valustudierna en viktig faktor. Klassröstningen har minskat i Sverige, men arbetare är fortfarande socialdemokraternas klart starkaste stödgrupp i väljarkåren.

De tre partier (fp, v, mp) vars valresultat brukar överskattas i Valus ovägda siffror har alla det gemensamt att det oftast under senare år haft sitt starkaste röststöd bland unga väljare och ett svagare stöd bland äldre röstande. Unga väljare tenderar att vara överrepresenterade i Valu-studierna medan äldre är underrepresenterade. Ett av partierna (fp) har också ett relativt sett starkt röststöd i tjänstemannagruppen, och tjänstemän liksom yngre väljare tenderar att vara överrepresenterade i Valu.

Vi talar inte om några dramatiska effekter eller om några stora felvisningar, men de social skevheterna i sammansättningen av Valu-deltagarna har fått vissa konsekvenser. Underrepresentationen av äldre och arbetare och överrepresentationen av yngre och

tjänstemän leder till att socialdemokraterna och centerpartiet undanskattas något medan folkpartiet, vänsterpartiet och miljöpartiet överskattas.

Moderaterna överskattades också i flera av de tidiga Valustuderna, men har undanskattats i de senaste. En av orsakerna kan vara att tyngdpunkten i Valu:s urval av valdistrikt har blivit något mindre storstadstungt (där m är starkt) och något tyngre på landsbygden och i Norrland (där m är svagt). En annan möjlig orsak är att moderaterna i de senaste valen gjort klart sämre ifrån sig bland unga väljare än under 1990-talet; och unga väljare är som framgått alltid något överrepresenterade i Valu.

Tabell 4.6 Träffsäkerheten hos nordiska valdaysundersökningar 1991 – 2005

	Valår	Genomsnittlig procentavvikelse från det rätta valresultatet	Datainsamlingsmetod
Norge MMI/NRK	1997	0,35	Telefon
Danmark Gallup/TV1	1994	0,37	Telefon
Norge MMI/NRK	2001	0,47	Telefon
Danmark Gallup/TV1	1998	0,55	Telefon
Sverige Sifo/TV4	1994	0,60	Telefon
Sverige Demoskop/TV4	1998	0,60	Telefon
Sverige Valu/SVT	1999	0,61	Enkät utanför vallokal
Sverige Valu/SVT	1994	0,61	Enkät utanför vallokal
Sverige Valu/SVT	1995	0,63	Enkät utanför vallokal
Norge Feedback/TV2	1993	0,63	Telefon
Danmark Gallup/TV 1	2001	0,73	Telefon
Danmark AIM/TV2	1998	0,76	Telefon
Sverige Valu/SVT	2002	0,78	Enkät utanför vallokal
Norge Gallup/TV2	2001	0,80	Telefon
Norge Gallup/TV2	1997	0,88	Telefon
Sverige Valu/SVT	1998	0,88	Enkät utanför vallokal
Norge MMI/NRK	1993	0,89	Enkät utanför vallokal
Sverige Valu/SVT	2004	0,93	Enkät utanför vallokal
Norge Gallup/TV2	2005	1,03	Telefon
Sverige Valu/SVT	1991	1,11	Enkät utanför vallokal
Sverige Demoskop/TV4	2002	1,13	Telefon
Norge MMI/NRK	2005	1,18	Telefon
Sverige Gfk/TV4	1991	1,24	Enkät utanför vallokal

Kommentar: Resultaten gäller prognoser i samband med parlamentsval. Snittfeilen har beräknats som den genomsnittliga avvikelsen per parti jämfört med det faktiska valresultatet. Antalet partier, inklusive en grupp övriga partier, som ingått i beräkningarna har varierat mellan 8 och 11.

Men det förtjänar ånyo att betonas att vi överlag talar om förhållandevis små partiavvikeler, i genomsnitt endast 1,28 procentenheter över alla partier vid riksdagsvalen. Och den felvisningen sjunker sedan ytterligare till i genomsnitt 0,85 när siffrorna slutvägs för prognosen. Att ett medelfel på 0,85 procentenheter är ett minst sagt hyfsat resultat framgår väl av sammanställningen i tabell 4.6 där vi jämför träffsäkerheten hos nordiska valdagsundersökningar under perioden 1991 – 2005. Alla prognoserna har på olika sätt vägts.

Bästa mätningen hittills har gjorts av norska NRK i samarbete med opinionsmätningsinstitutet MMI vid valet 1997. Studien gjordes som en telefonundersökning och snittfelet per parti blev låga 0,35. Sämsta prognosen har åstadkommits av svenska TV4 och institutet gfk vid valet 1991. Medelfelet blev 1,24. SVTs Valuprognoser har som bäst uppvisat en genomsnittlig partiavvikelse på 0,61 (1994 och 1999).

Personkryss

Personröstning, liksom partival, är också ett beteende som kan jämföras mellan Valu och verkligheten. Och då kan överrepresentationen av tjänstemän och yngre väljare i Valu vara en av förklaringarna till att Valustudierna hittills uppvisat något för höga siffror för andelen personer som personröstat. Skillnaderna är inte stora, men tjänstemän och yngre väljare personkryssar något flitigare än arbetare och äldre väljare. Internbortfall på frågan om personröstning är inte något större problem i Valumätningarna. Andelen svarspersoner som hoppat över att besvara frågan om personröstning i Valu har varit 5 respektive 7 procent vid riksdagsvalen 1998 och 2002 och endast 2 procent vid Europaparlamentsvalen 1995 respektive 1999 och 3 procent 2004.

Någon annan faktor måste vara huvudorsaken till att andelen personröstare tenderar att överskattats i Valu. Överskattningen har varit 5, 9, 2, 9 respektive 5 procentenheter i studierna 1995, 1998, 1999, 2002 och 2004.¹ Någon motsvarande överrepresentation återfinns inte i valundersökningarna eller i SOM-studierna.

¹ I valvakan 2004 var *prognosens* för andelen personkryss i EUP-valet 59 procent, vilket var mitt i prick. Rådata visade på 64 procent personkryss.

En enkel förklaring till att andelen personröstare överskattas något i Valu skulle kunna vara att det är lättare att fortsätta och kryssa i Valu-rutor utanför vallokalen om man redan kryssat i en ruta inne i vallokalen. Personkryssare är mer komfortabla med att använda penna – såväl inne i vallokalen som utanför – därfor blir de något överrepresenterade i Valu.

Misstro och ideologi

Resultaten i tabellerna 4.7 och 4.8 visar hur Valu har fungerat när det gäller mätningen av två centrala politiska attitydvariabler – väljarnas grad av förtroende för politiker och väljarnas placering på den ideologiska vänster-högerdimensionen. Andelen personer som hoppar över förtroendefrågan eller ideologifrågan utan att kryssa för något svarsalternativ är liten, endast mellan 2-7 procent. Här är det egentligen inte korrekt och tala om internbortfall, eftersom det är helt naturligt att undvika att besvara frågorna om man inte har någon åsikt när det gäller politikerförtroende eller någon uppfattning om var man står på vänster-högerskalan. Frågorna omfattar inte några expлицita vet inte-alternativ, alltså kan svarspersoner utan åsikter inte göra annat än att inte besvara dem.

Tabell 4.7 Politikerförtroende (procent)

fråga: ”Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för svenska politiker?”

politikerförtroende	Riksdagsval				Folkomröstning 2003	EU-parlamentsval		
	1991	1994	1998	2002		1995	1999	2004
mycket stort	5	4	3	5	6	4	3	4
ganska stort	40	42	38	49	49	41	40	45
ganska litet	42	42	44	37	34	41	43	39
mycket litet	13	12	15	9	11	14	14	12
summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100
andel uppgift saknas	4	5	2	2	2	2	3	2

Kommentar: Resultaten bygger på Valumätningar respektive valår. Förtroende-frågan fanns inte med i Valu-studien vid folkomröstningen 1994. Resultaten för folkomröstningsstudien 2003 är vägda för EU-rösten.

Någon sann verklighet finns heller inte att jämföra resultaten emot. Förtroende och vänster-högerposition är attityder i mänskors huvuden, inte beteenden som kan registreras externt. Vad som emellertid kan göras är att jämföra Valuresultaten med motsvarande resultat från valundersökningarna och SOM-studierna. I valundersökningarna och i SOM-studierna har förtroendefrågan ställts på samma sätt som i Valu. I SOM-studierna ingår dessutom Valus vänster-högerfråga i exakt likalydande form.

Tabell 4.8 Ideologisk vänster-högerposition (procent)

fråga: ”Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högarskala. Var någonstans skulle Du placera in Dig själv?”

ideologisk position	Riksdagsval				Folkomröstn		Europa-parlamentsval		
	1991	1994	1998	2002	1994	2003	1995	1999	2004
klart till vänster	14	16	17	19	13	14	17	16	19
något till vänster	20	24	24	25	25	24	26	25	24
varken eller	26	26	21	22	29	32	22	21	23
något till höger	25	21	25	22	22	22	23	24	23
klart till höger	15	13	14	12	11	8	12	14	11
summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
andel uppgift saknas	6	7	3	3	6	4	3	2	2

Kommentar: Resultaten bygger på Valumätningar respektive valår. Resultaten för folkomröstningsstudierna 1994 och 2003 är vägda för EU- respektive Euro-rösten.

Resultaten är mycket uppmuntrande, speciellt när det gäller mätningen av väljarnas ideologiska vänster-högerposition. Utfallet i Valu med en högerövervik i riksdagsvalet 1991 och en vänsterövervik vid valen 1994, 1998 och 2002 återfinns också i SOM-studierna. Skillnaderna är också mycket små om vi ser på andelen röstande som placerar sig till vänster respektive till höger i de båda undersökningarna, som mest 3-4 procentenheter. I allt väsentligt har alltså Valu och SOM kommit fram till samma resultat när undersökningarna har genomförts ungefär samtidigt i samband med riksdagsvalen. Större delen av SOM-enkäterna besvaras under oktober månad efter valen.

Överensstämmelsen mellan Valus och valundersökningens respektive SOMs resultat när det gäller politikerförtroendet är också någorlunda bra, men inte lika bra. Det finns en systematisk skillnad för alla undersökingstillfällen, med undantag för studierna i samband med Europaparlamentsvalet 1999, som innebär att graden av politikermisstro är genomsnittligt 7 procentenheter lägre i Valu än i valundersökningarna vid riksdagsvalen (andel mycket eller ganska litet förtroende sammanslaget). När förtroende frågan mättes i SOM 1998 och 2002 blev resultaten ungefär som i Valundersökningen, vilket innebär att andelen röstande med en hög politikermisstro tenderar att bli något högre i valundersökningarna och i SOM än i Valu.

En mycket enkel men rimlig förklaring till att denna skillnad uppstår kan vara att det är lättare att uttrycka politikermisstro någon eller några veckor efter valdagen, som är fallet när det gäller Val- och SOM-undersökningarna, än på själva valdagen utanför vallokalen när man just har röstat, som är fallet i Valu. Skillnaden i andelen väljare som uttrycker politikermisstro i Valu respektive i Val- och SOM-undersökningarna skall alltså inte tolkas som om något resultat är mest riktigt. Med stor sannolikhet är båda uppsättningarna resultat riktiga vid respektive mät tillfälle. Vi vet från andra studier att graden av förtroende för partier och politiker tenderar att var högre valår än under mellanvalsperioderna. Det är mycket troligt att väljarnas förtroende för politiker är högre på själva valdagen än någon eller några veckor senare när eftervalsdebatten pågår och efter tankens kranka blekhet satt in.

Fullt acceptabel precision

Sammanfattningen kan göras mycket enkel. Precisionen i Valus mätningar av politiska attityder och beteenden är fullt acceptabel och i flera fall överraskande bra. När det gäller sociala bakgrundsförhållanden har Valu vissa problem. Svarsbortfallen är ibland något höga och det finns en systematisk underrepresentation av äldre väljare och arbetare och en systematisk överrepresentation av yngre väljare och tjänstemän. En konsekvens av denna skevhets är att socialdemokraterna och centerpartiet tenderar att var något underrepresenterade i Valus ovägda rådata me-

dan folkpartiet, vänsterpartiet och miljöpartiet tenderar att vara något överrepresenterade. Vi talar dock inte om några dramatiska felvisningar, i genomsnitt är det fråga om 1-2 procentenheters avvikelse från valresultaten. Det är något vi kan leva med i oviktade råsiffror, speciellt som vi kan ta hänsyn till det i slutsatser och analyser.

Kapitel 5

Väljarbeteende enligt Valu

Anno dazumal, i de gamla valvakorna innan vi hade tillgång till vallokalsundersökningar, visste vi i stort sett inte mer än hur rösterna fördelade sig geografiskt. Vi kunde visa och spekulera kring hur valvinden blåste i Norrland, i storstäderna eller i områden drabbade av stor arbetslöshet. Analystekniken var en förenklad variant av ekologisk valanalys. I brist på bättre ägnade vi mycket tid och tankemöda åt annat än väljarnas beteende, t ex åt de oräknade söndagspoströsterna som kunde förändra valutgången med någon eller några tiondelar.

Faktorer som verkligen spelade en roll för väljarnas röstande och för hur valen gick talade vi om mer principiellt och teoretiskt, men ofta i tomme eftersom vi inte hade någon aktuell information. På valkvällen visste vi inte hur olika sociala grupper röstat, hur partibytarströmmarna gått, vilken roll partiledarna spelat eller vilka som varit de viktiga valfrågorna för väljarna. Vi famlade naturligtvis inte i ett totalt mörker. Opinionsinstitutens mätningar före valen fanns att tillgå och kunskap om väljarnas beteende i tidigare val var användbar. Många mönster i väljarnas beteende går igen i val efter val. Men det är ingen tvekan om att introduktionen av Valustudierna innebar en smärre revolution för oss som hade i uppdrag att kommentera hur och varför valen gick som de gick.. Bara att kunna veta och kunna berätta sådana enkla saker som hur män och kvinnor, unga och gamla, arbetare och företagare röstat och eventuellt förändrat sitt partival, och

vilka frågor de pekade ut som viktiga, är en radikal förbättring. Konkretionen i kommentarerna ökar samtidigt som utrymmet för önsketänkande och spekulationer minskar. Partiernas representeranter och andra kan inte lika okontrollerat tolka väljarnas utslag och därigenom förgylla valframgångar eller bortförlara förluster. Valusiffrorna sätter vissa bestämda ramar och begränsar därmed möjligheterna att torgföra på olika sätt propagandistiska eller godtyckliga uppfattningar om valresultaten.

I det följande skall vi presentera lite resultat från Valustudierna som illustrerar hur användbara de är både när det gäller att analysera svenska väljarbeteende och att ge underlag för valkommentarer. Vi koncentrerar oss på fem centrala fenomen – rörligheten i valmanskåren, sambandet mellan social grupp tillhörighet och partival, åsiktsröstning, viktiga sakfrågor för väljarna samt parti-ledarnas betydelse. Resultaten hämtas från alla Valustudierna, men med en tonvikt på riksdagsvalen. I flera fall kommer tidsse-rier som täcker hela perioden sedan 1991 att redovisas.

Rörlighet

Den ökade rörligheten i valmanskåren är en av de mest betydelsefulla förändringarna som har inträffat bland svenska väljare. Valundersökningarnas mätserie som går tillbaka till 1950-talet visar på en långsiktig tendens till en klart ökande rörlighet när det t ex gäller partibyten mellan valen; en tendens som accelererat under 1990-talet. Parat med denna utveckling finns en tendens till att valrörelsernas betydelse vuxit, manifesterat bland annat genom att allt fler väljare skjuter upp sitt partivalsbeslut till valsburten. På 1950- och 1960-talen bytte max cirka 10-15 procent av röstande väljare parti och de allra flesta (75-80 procent) hade bestämt sitt partival långt innan valrörelserna drog igång. Idag är bilden helt annorlunda. Valuresultaten i tabellerna 5.1 och 5.2 och i figur 5.1 visar - precis som valundersökningarna - på mycket mer rörliga och tvekande väljare idag.

Tabell 5.1 Tidpunkt för partivalsbeslut i riksdags- och Europa parlamentsvalen 1991-2004 (procent)

fråga: ”När bestämde Du Dig för vilket parti Du skulle rösta på i årets riksdagsval/i EU-parlamentsvalet?”

tidpunkt	Riksdagsval				Europaparlamentsval		
	1991	1994	1998	2002	1995	1999	2004
idag	11	12	12	12	19	18	20
under senaste veckan	16	16	20	20	24	24	25
tidigare under valrörelsen	18	16	18	20	16	18	18
visste sedan länge hur jag skulle rösta	55	55	50	48	41	40	37
summa procent	100	100	100	100	100	100	100
andel uppgift saknas	4	1	2	2	2	1	2

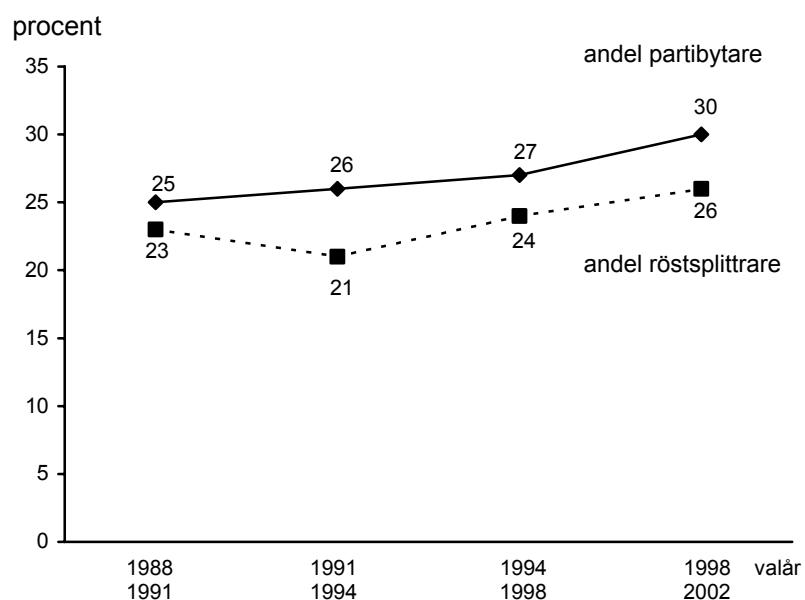
Tabell 5.2 Tidpunkt för röstningsbeslut i folkomröstningarna 1994 och 2003 (procent)

fråga: ”När bestämde Du Dig för hur Du skulle rösta i folkomröstningen?”

tidpunkt	Folkomröstning	
	1994	2003
idag	10	8
under senaste veckan	21	13
tidigare under folkomröstningskampanjen (efter riksdagsvalet den 18 september/sedan 1 augusti)	13	15
tidigare under 1994/2003	20	21
visste sedan länge hur jag skulle rösta	36	43
summa procent	100	100
andel uppgift saknas	1	1

Andelen röstande som uppger att de bestämt sitt partival sedan länge har sjunkit ned till omkring 50 procent i riksdagsvalen och till max 40 procent i Europaparlamentsvalen. Det är främst unga väljare som tenderar att fatta sitt röstningsbeslut sent. Pensionärer vet oftare sedan länge hur de skall rösta. Men andelen som beslutar sig sent ökar även bland de äldsta väljarna. Skillnaden mellan män och kvinnor är liten, men andelen kvinnor som bestämmer sig sent är något högre än bland män. Nya och mindre partier tenderar att ha en större andel av sina väljare som bestämmer sig sent (nyd, mp, kd, fp, jl). De lever farligt under valrörelserna, mellan hopp och förtvivlan. Valspurten kan avgöra om det blir succé eller fiasko.

Figur 5.1 Andel partibytare respektive röstsplitrare i riksdagsvalen 1991 – 2002 (procent)



Men för nya partier som Junilistan kan naturligtvis den ökade andelen senbeslutande väljare också vara ett gyllene tillfälle. Hela 61 procent av Junilistans väljare 2004 uppgav att de bestämde sitt partival först sista veckan eller under valdagen. Den största

sensationen i svensk valhistoria inträffade under en snabb tre till fyra dagars slutsprt.

Den nya väljarrörligheten mätt som andel partibytare eller som andel röstsplittare syns också tydligt i Valumaterialet. Cirka 25-30 procent av väljarna i Valu anger att de röstat på ett annat parti än vid föregående riksdagsval. Och trenden är uppåtgående. Partibyten blir allt vanligare. Partitrohet är fortfarande majoritetsbeteendet, men inte lika självklart som tidigare.

Andelen personer som anger att de röstat på olika partier i riksdags- respektive kommunvalen är något lägre, mellan 21-26 procent. När systemet med gemensam valdag infördes i Sverige vid valet 1970 var det endast 6 procent av väljarna som på detta sätt delade sina röster. Röstsplittningen har ökat markant bland svenska väljare. En tolkning kan vara att väljarna medvetet börjat tillvarata chansen att sända skilda signaler, som den gemensamma valdagen möjliggör.

Valuresultaten ger också besked om vart de rörliga partiväljarna går – från vilka partier bytena sker och till vilka partier bytarna går. Resultaten i tabell 5.3 sammanfattar hur väljarströmmarna mellan partierna såg ut vid riksdagsvalet 2002. Analysen bygger på väljarnas uppgifter om hur de röstade i de båda riksdagsvalen 1998 respektive 2002. Vi kan studera partiernas vinster och förluster till varandra och hur partierna lyckades bland förstagångsväljarna (ej röstberättigade 1998) respektive bland icke-röstare i förra valet (ej röstande 1998). Det bör kanske påminnas om att en viktig information som vi inte kan få fram via Valu är hur mycket de olika partierna förlorar till soffan, dvs till icke-röstning. Personer som inte röstar ingår ju inte i vallokalsundersökningar, därfor kan vi inte studera partiernas olika tapp till soffan med hjälp av Valudata.

Väljarströmmarna 2002 illustrerar mycket väl att blockpolitiken fortfarande spelar en mycket stor roll för hur väljare byter parti. Större delen av alla byten mellan valen 1998 och 2002 skedde inom blocken. Folkpartiet, valets stora segrare, vann mest röster från andra borgerliga partier. Vänsterpartiets förluster gick i första hand till socialdemokraterna och bestod till stor del av väljare som 2002 återvände till socialdemokraterna efter en tillfällig flirt med vänsterpartiet 1998.

Segerpartier i val brukar ofta gå extra bra bland förstagångsväljare. Men det gjorde inte folkpartiet 2002. De partier som 2002 precis som tidigare hade ett klart starkare röststöd bland ungdomen än bland äldre var vänsterpartiet och miljöpartiet. Socialdemokraterna var fortfarande 2002 relativt svaga bland förstagångsväljare. Partiet har sedan många val tillbaka sitt starkaste stöd bland äldre väljare. Även moderaterna, 2002 års stora förlopparparti, gjorde ett dåligt val bland unga förstagångsväljare.

Tabell 5.3 Partibyten mellan riksdagsvalen 1998 och 2002 (procent)

parti i riksdagsvalet 1998	parti i riksdagsvalet 2002							summa procent	antal personer
	v	s	mp	c	fp	kd	m		
v	61	24	7	1	2	2	0	3	100
s	5	83	2	1	4	2	2	1	100
mp	9	12	57	8	6	4	3	1	100
c	2	6	4	65	13	6	2	2	100
fp	2	10	3	3	72	4	5	1	100
kd	1	7	3	5	19	58	6	1	100
m	0	4	1	4	21	8	60	2	100
övriga	2	9	3	6	8	6	8	58	100
blankt	11	27	11	5	22	4	12	8	100
ej röstande 1998	11	32	9	8	17	6	12	5	100
ej röstberättigad 1998	19	30	10	6	13	5	13	4	100
									536

Kommentar: Resultaten kommer från Valu 2002. Uppgifterna om partival 1998 bygger på en minnesfråga: ”Vilket parti röstade Du på i riksdagsvalet 1998?” Andel uppgift saknas var 3 procent. Partivalet 2002 fastställdes med hjälp av följande fråga: ”Vilket parti har Du röstat på idag i riksdagsvalet?”

Social tillhörighet

När det gäller att analysera varför svenska väljare röstar som de gör är yrkestillhörigheten fortfarande en av de viktigaste faktorerna. Klassröstningen har visserligen minskat men den existerar alltför och nivån har minskat obetydligt under senare år. Valresultaten i tabell 5.4 understryker slutsatsen att klassröstningen fortfarande är betydande i Sverige och att den inte minskat mycket under det senaste decenniet. Analysen visar hur medlemmar i olika fackliga organisationer röstat men också vilka partier företagare har stött.

Tabell 5.4 Hur röstar fackmedlemmar respektive företagare? (procent)

yrkesgrupp	parti i riksdagsvalen									summa procent
	m	c	fp	kd	s	v	mp	nyd	övr	
LO-medlemmar										
1991	9	6	5	4	56	9	2	7	2	100
1994	9	4	3	2	66	10	4	1	1	100
1998	8	4	2	7	53	21	4	-	2	100
2002	4	4	6	6	59	14	4	-	3	100
TCO-medlemmar										
1991	26	7	11	7	32	7	3	6	1	100
1994	22	6	10	4	43	7	7	0	1	100
1998	22	5	7	12	33	14	6	-	1	100
2002	10	7	17	8	39	12	6	-	1	100
SACO-medlemmar										
1991	33	5	24	6	14	6	8	4	0	100
1994	30	4	18	5	25	9	8	1	0	100
1998	30	4	12	12	20	13	7	-	1	100
2002	15	5	23	7	26	12	11	-	1	100
Företagare										
1991	44	5	11	7	15	2	4	11	1	100
1994	50	5	11	5	18	5	5	1	0	100
1998	45	6	7	15	14	6	5	-	2	100
2002	25	13	17	10	21	6	5	-	3	100

Kommentar: Frågan om fackmedlemskap lös: ”Är Du medlem i någon fackförening?” med svarsalternativen: ”Ja, LO-förbund; Ja, TCO-förbund; Ja, SACO-förbund; Nej.”

Tabell 5.5 Partival i riksdagsvalen bland väljare verksamma i offentlig respektive privat sektor (procent)

fråga: ”Arbetar/arbetade Du i statlig, kommunal eller privat tjänst?”

sektor	parti i riksdagsvalen									summa procent
	m	c	fp	kd	s	v	mp	nyd	övr	
offentlig										
1991	20	7	12	7	34	7	5	6	2	100
1994	18	6	8	4	47	9	7	1	0	100
1998	17	4	7	11	35	18	6	-	2	100
2002	9	6	14	8	40	14	7	-	2	100
privat										
1991	32	6	9	5	31	5	3	8	1	100
1994	30	5	9	3	41	6	5	1	0	100
1998	31	4	6	11	61	11	4	-	2	100
2002	17	6	16	9	36	8	5	-	3	100

Kommentar: Antal svarspersoner som uppgivit att de ”aldrig yrkesarbetat” var 1991 fyra procent, 1994 sju procent, 1998 sju procent och 2002 fyra procent. Andel uppgift saknas var elva procent 1991, tretton procent 1994, sju procent 1998 och sju procent 2002.

Kontrasten mellan hur LO-medlemmar och företagare röstar illustrerar mycket påtagligt den svenska klassröstningen. En mycket klar majoritet av LOs medlemmar röstar på socialdemokraterna eller vänsterpartiet (74 procent 1998, 73 procent 2002) medan en lika stor majoritet bland företagare röstar borgerligt (73 procent 1998, 65 procent 2002). Företagare är en av moderaternas allra starkaste väljargrupper; cirka hälften av Sveriges företagare brukar rösta på moderaterna, dock inte 2002 då endast 25 procent av företagarna stödde moderaterna. LO-medlemmar har på ett liknande sätt varit bland socialdemokratins mest trogna väljare. Och det gällde fortfarande i valen 1998 och 2002, men vänsterpartiet har börjat utmana socialdemokraterna bland LOs medlemmar. Enligt Valu röstade hela 21 procent av medlemmarna i LO på vänsterpartiet 1998 – en rekordhög andel, men 2002 sjönk den andelen till 14 procent.

Folkpartiets förhållandevis stärka stöd bland SACO-medlemmar är värt att notera (23 procent 2002). Man kan fortfarande kalla folkpartiet för docentpartiet. Men man kan inte längre kalla folkpartiet för partiernas Hallsberg – en väntsal för partibytare. Folkpartiet brukar ha en mycket rörlig väljarkår och tappa många väljare i valen. Men så icke 2002. Folkpartiet var 2002 tillsammans med socialdemokraterna de mest framgångsrika partierna när det gällde att behålla sina väljare från 1998.

Att dela in människor i sociala grupper och klasser härstammar från 1800-tals sociologi och från marxistisk teoribildning. *Public Choice*-skolan är en mer modern företeelse men även den delar in människor i olika grupper. Men indelningar i olika sociala klasser är inte det centrala. Det viktiga är istället vilken sektor män-niskor verkar i – den offentliga eller den privata. När det gäller röstning är teorin att sektorstillhörighet, inte klasstillhörighet, påverkar väljarnas partival. Offentligtanställda röstar socialistiskt för att rädda sina jobb medan verksamma i privat sektor röstar borgerligt för att få ned skatterna och minska den offentliga sektorn. Empiriska data har hittills inte givit något starkare stöd åt en hypotes av detta slag. Offentligt respektive privat verksamma väljare röstar än så länge inte speciellt olika. Röstringskillnaderna efter klasslinjer är fortfarande klart större än röstningsskillnaderna efter sektorstillhörighet.

Resultaten i tabell 5.5 visar dock att det ligger någonting i hypotesen om sektorsröstning. Socialdemokraterna och vänsterpartiet tenderar att få ett något starkare stöd bland offentliganställda medan det är tvärtom för framförallt moderaterna som har ett klart starkare röststöd bland väljare verksamma i privat sektor än bland väljare som arbetar i den offentliga sektorn.

En faktor som oftast glöms bort när man diskuterar vad som påverkar svenska väljares röstning är religionen. Kyrksamheten har visserligen avtagit. Sverige har blivit ett av världens mest sekularisera länder. Men sambandet mellan religiöst engagemang och röstning har inte försvunnit. Den gamla sanningen att kyrksamma väljare röstar mer borgerligt än väljare som aldrig går i kyrkan gäller fortfarande. Sambandet har försvagats över tid, men inte under de senaste åren.

Tabell 5.6 Kyrkogång och partival i riksdagsvalet 2002 (procent)

fråga: "Hur ofta brukar Du gå till gudstjänst eller möte i någon kyrka/religiöst samfund?"

kyrkogång	parti i riksdagsvalet 2002								summa procent
	m	c	fp	kd	s	v	mp	övr	
minst en gång i månaden	8	9	13	37	22	5	4	1	100
några gånger om året	14	11	15	10	37	7	5	1	100
mera sällan	15	6	14	6	41	10	6	3	100
aldrig	13	3	15	3	40	16	7	3	100

Kommentar: Resultaten kommer från Valu 2002. Andelen som ej besvarar frågan är 2 procent.

Resultaten i tabell 5.6 visar tydligt att framförallt kristdemokraterna men också centerpartiet får ett klart starkare stöd bland kyrkfolket än bland mäniskor som sällan eller aldrig går i kyrkan. För vänsterpartiet men också för socialdemokraterna är det tvärtom – mer stöd bland väljare som inte går i kyrkan än bland väljare som regelbundet besöker gudstjänster. Kristdemokraterna är speciellt starka bland de allra mest regelbundna kyrkobesökarna (39 procent röstade kd 1998, 37 procent 2002); här kon-

kurrerar partiet framgångsrikt ut moderaterna som endast stödtes av 15 procent 1998 och 8 procent 2002.

Valu frågar inte om vilken kyrka männskor går till. Från andra undersökning vet vi dock att kristdemokraternas absolut starkaste väljargrupp är frikyrkobesökare. Enligt valundersökningen röstade 61 procent av regelbundna frikyrkobesökare på kristdemokraterna 1998. Motsvarande andel var 70 procent 2002. Kyrkan och religionen spelar fortfarande en roll för hur svenska väljare röstar.

Invandrare som blivit svenska medborgare och därmed fått rösträtt i riksdagsvalet har numera blivit så många att deras röstningsbeteende kan studeras i Valu. De första resultaten från en sådan analys återfinns i tabell 5.7. Vi har frågat var någonstans Valudeltagarna och deras far respektive mor vuxit upp – i Sverige, i Norden, i Europa utanför Norden eller utanför Europa – och på den grunden klassificerat dem som ej invandrade svenskar eller som första eller andra generationens invandrare.

Tabell 5.7 Hur röstar invandrare? (procent)

fråga: ”Var någonstans har Du, Din far och Din mor huvudsakligen vuxit upp?”

Första generationens invandrare

själv uppväxt	parti i riksdagsvalet 2002								summa procent	antal pers
	v	s	mp	c	fp	kd	m	övr		
i Sverige	11	37	6	6	15	8	14	3	100	7 824
i Norden utanför Sverige	21	34	8	9	9	12	7	0	100	90
i Europa utanför Norden	11	54	5	1	11	4	13	1	100	130
i utanför Europa	33	47	4	2	2	7	5	0	100	138
samliga personer som själva är uppväxta utanför Sverige	22	46	5	3	7	8	9	0	100	358

Väljarbeteende enligt Valu 59

Första och andra generationens invandrare sammantagna

	parti i riksdagsvalet 2002								summa procent	antal pers
	v	s	mp	c	fp	kd	m	övr		
själv och far och mor uppväxta i Sverige	11	37	6	7	15	8	13	3	100	7 068
själv eller far eller mor uppväxta i Norden utanför Sverige	16	35	8	6	13	10	11	1	100	287
själv eller far eller mor uppväxta i Europa utanför Norden	12	39	10	2	13	5	18	1	100	296
själv eller far eller mor uppväxta utanför Europa	30	44	4	1	6	6	9	0	100	227
samtliga personer som själva eller vars far eller mor vuxit upp utanför Sverige	18	39	8	3	11	7	13	1	100	810

Resultaten visar att invandrare tenderar att rösta klart mer på vänsterpartiet och socialdemokraterna än övriga väljare. Det gäller framförallt invandrare från utomeuropeiska länder. I valet 2002 stödde 80 procent av röstande invandrare från länder utanför Europa socialdemokraterna (47 procent) eller vänsterpartiet (33 procent). Speciellt folkpartiet hade 2002 ett mycket svagt röststöd bland första generationens utomeuropeiska invandrare. Endast 2 procent bland dem röstade på folkpartiet.

Åsiktsröstning

Vad valen handlar om, vilka frågor partierna tar upp i valrörelserna, spelar självklart en roll för hur väljare röstar. Åsiktsröstningen har ökat bland svenska väljare. När vi i Valu frågar väljarna om vilka sakfrågor som betytt mest för deras val av parti har de allra flesta inga problem med att avge ett svar. Vid riksdagsvalet 2002 presenterades Valudeltagarna för en lista med hela femton olika sakfrågor och tillfrågades för var och en vilken betydelse de haft för valet av parti. Antalet svarsalternativ var fem från mycket stor betydelse till mycket liten betydelse.

Resultaten i tabell 5.8 visar att mycket få personer inte kunde eller ville besvara frågorna – mellan 8-14 procent – och att de sakfrågor som väljarna angav som viktiga för partivalet i mycket hög grad var samma frågor som dominerade valdebatten. Ekonomi och de tre frågeområden som ingick i socialdemokraternas ofta upprepade valslogan – Vård, Omsorg, Skola – var de frågor som toppade väljarnas lista över 2002 års viktigaste valfrågor. Frågor som var mindre relevanta 2002, som hamnade i botten på väljarnas lista, handlade om företagens villkor, utrikespolitik, EU/EMU och kärnkraften.

De frågor som blev viktigare för väljarna 2002 jämfört med 1998, var i första hand flykting- och invandrarförfrågor, barnomsorgen och sjukvården. Nedåt på väljarnas dagordning gick framförallt sysselsättningen.

Tabell 5.8 Viktiga frågor inför valet av parti 2002 (procent)

Fråga: ”Och vilken betydelse hade följande frågor för Ditt val av parti i riksdagsvalet idag?” *Svarsalternativ:* ”mycket stor betydelse; ganska stor betydelse; varken stor eller liten betydelse; ganska liten betydelse; mycket liten betydelse.”

Fråga	procent mycket stor betydelse			rangposition 2002 bland väljare som röstade på:						
	1998	2002	förrandr	v	s	mp	c	fp	kd	m
1. Skola	59	67	+8	1	2	2	1	1	1	3
2. Sjukvård	55	64	+9	2	1	4	2	3	2	6
3. Ekonomi	57	56	-1	7	4	11	5	2	6	1
4. Äldreomsorg	46	53	+7	6	3	7	3	7	4	8
5. Barnomsorg	43	53	+10	4	5	6	4	5	3	9
6. Sysselsättning	58	51	-7	5	6	8	6	6	7	7
7. Lag och ordning	40	47	+7	12	8	12	7	4	5	4
8. Jämställdhet	36	44	+8	3	7	5	10	9	10	14
9. Skatter	36	36	±0	13	11	14	12	11	9	2
10. Miljö	27	34	+7	9	9	1	9	14	12	15
11. Företagens villkor	32	32	±0	15	15	15	8	8	8	5
12. Flyktingar/invandrare	19	32	+13	8	12	9	13	10	11	13
13. Utrikes-/säkerhetspolitik	-	30	-	10	10	13	15	12	15	10
14. Energi/kärnkraft	30	29	-1	14	13	3	11	15	13	12
15. EU/EMU	28	28	±0	10	14	10	14	13	14	11

Kommentar: Andelen uppgift saknas i Valu 2002 varierar mellan som högst 14 procent för EU/EMU-frågan och som lägst 8 procent för Äldreomsorgen.

I många fall var väljare från olika partier överens om vilka som var de viktiga respektive mindre viktiga frågorna. Väljare från alla partier tenderade t ex att ange skolan som betydelsefull för valet av parti och EU/EMU och utrikesfrågor som mindre viktiga. Men i de flesta fall utpekade väljare från skilda partier olika frågor som viktiga för hur de röstat. De frågor som motiverat väljarnas partival skilde sig förhållandevis mycket åt mellan de olika partierna. Skatterna var exempelvis en viktig fråga för många moderater (rangplats 2). För väljare som röstade på något annat parti än moderaterna var skatterna däremot inte bland de centrala frågorna (rangplats mellan 9 och 14 i de olika partierna). På ett motsvarande sätt var miljön och kärnkraften mycket centrala för personer som röstade på miljöpartiet (rangplats 1 och 3) men inte för övriga väljare (rangplats 9 till 14). Jämställdheten mellan män och kvinnor angavs relativt ofta som en viktig valfråga bland väljare som röstade på vänsterpartiet (rangplats 3) eller på miljöpartiet (rangplats 5). Väljare som röstade på något av de övriga partierna uppgav mer sällan jämställdheten som en viktig röstfråga (rangplats mellan 7 till 14). Företagens villkor angavs som en viktig röstfråga av relativt många moderater (rangplats 5). Bland väljare som röstade på socialdemokraterna, vänsterpartiet eller miljöpartiet hamnade företagens villkor på sista plats på listan över viktiga röstfrågor (rangplats 15). Det finns med andra ord ett relativt klart samband mellan vilka frågor/problem som uppfattas som viktiga och hur man röstar.

Vänster-höger

Men väljarna är inte rön för vinden som enbart röstar utifrån de frågor som råkar vara aktuella i ett val. Svenska väljares röstande påverkas också av mer långsiktiga faktorer som exempelvis ideologi. Partivalet i Sverige struktureras i själva verket i en mycket hög utsträckning av en grundläggande ideologisk konfliktlinje som dominérat svensk politik under hela 1900-talet. Den konfliktlinjen är vänster-högerdimensionen. Innehållsligt har vänster-högerkonflikten gällt många olika frågor men med fokus på ekonomiska maktfrågor, på välfärdens organisering och finansiering och på social och ekonomisk jämlikhet. Väljarnas åsikter i frågor av detta slag brukar oftast vara mycket klart kopplade till hur de

röstar. Det allra starkaste sambandet med partivalet återfinns med väljarnas egen subjektiva uppfattning om var de står ideologiskt på vänster-högerskalan. Väljare som uppfattar att de står till vänster tenderar i mycket stor utsträckning att rösta på vänsterpartiet eller socialdemokraterna medan väljare som ser sig själva som stående till höger oftast röstar borgerligt.

Det starka sambandet mellan subjektiv vänster-högerposition och val av parti återfinns också i Valumaterialet. Uttryckt statistiskt, med hjälp av ett mått kallat *eta* som kan variera mellan 0,00 och 1,00, visar sig sambandet mellan väljarnas vänster-högerplacering och valet av parti i riksdagsvalet 2002 vara imponerande .79. Motsvarande resultat från valundersökningen 2002 är i samma storleksordning. Detsamma gäller SOM-undersöningen. Resultaten i tabell 5.9 illustrerar med hjälp av Valudata och procentanalys hur klara sambanden är och hur lite de förändrats sedan 1991. Analysen visar vilken ideologisk hemvist de olika partiernas väljare har haft i riksdagsvalen 1991, 1994, 1998 och 2002.

Moderaternas väljare har genomgående till 90 procent placerat sig till höger. Vänsterpartisterna har på ett motsvarande sätt varit ideologiskt homogena på vänsterkanten. Cirka 90 procent av vänsterpartiets väljare har i varje val sagt att de uppfattar sig som vänster. Övriga partiers väljare är ideologiskt något mer splittrade, även om en klar majoritet av folkpartiets (50-67 procent) och kristdemokraternas väljare (56-65 procent) uppfattar sig som ideologiskt till höger och en ännu klarare majoritet av socialdemokrater ser sig själva som hemmahörande till vänster (67-72 procent). Väljare som röstar på centerpartiet eller miljöpartiet tenderar att uppfatta sig själva som tillhörande mitten eller höger (centerpartister) respektive mitten eller vänster (miljöpartister).

Den ideologiska polariseringen i valet 2002 framträder tydligt i resultaten. I Valu var andelen väljare som placerar sig till vänster högst någonsin bland vänsterpartister och miljöpartister. På samma sätt var också andelen moderater, folkpartister, centerpartister och kristdemokrater som placerar sig till höger högst någonsin i Valu 2002. Alla rykten om vänster-högerdimensionens död är högst överdrivna.

Tabell 5.9 Väljarnas ideologiska hemvist på vänster-högerskalan (procent)

fråga: ”Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle Du placera Dig själv?”. Svarsalternativ: ”Klart till vänster; något till vänster; varken till vänster eller höger; något till höger; klart till höger”.

parti	valår	vänster	varken eller	höger	summa procent
m	1991	1	9	90	100
	1994	1	11	88	100
	1998	1	8	91	100
	2002	2	7	91	100
c	1991	7	51	42	100
	1994	7	48	45	100
	1998	13	50	37	100
	2002	9	37	54	100
fp	1991	9	31	60	100
	1994	13	37	50	100
	1998	10	28	62	100
	2002	8	25	67	100
kd	1991	6	38	56	100
	1994	3	34	63	100
	1998	5	30	65	100
	2002	6	29	65	100
s	1991	67	29	4	100
	1994	69	27	4	100
	1998	72	23	5	100
	2002	71	24	5	100
v	1991	94	6	0	100
	1994	90	9	1	100
	1998	92	7	1	100
	2002	94	6	0	100
mp	1991	43	43	14	100
	1994	45	46	9	100
	1998	54	38	8	100
	2002	64	32	4	100
samtliga	1991	34	26	40	100
	1994	40	26	34	100
	1998	41	21	38	100
	2002	44	22	34	100

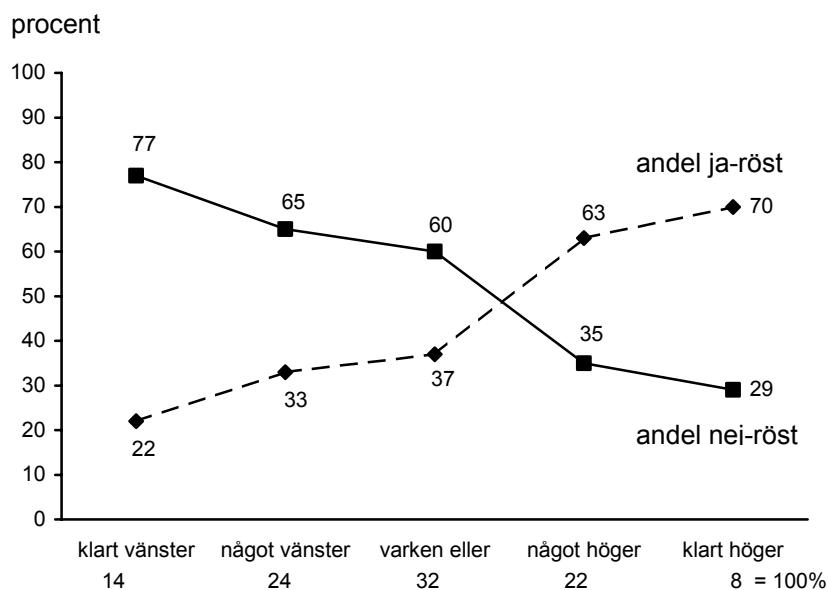
Kommentar: Resultaten kommer från Valu 1991 – 2002. Nyd hade 1992 8 procent vänster, 41 procent varken eller och 51 procent höger. Junilistan hade 2004 37 procent vänster, 28 procent varken eller och 35 procent höger.

EU-dimensionen

EU/EMU-frågorna är politiska stridsfrågor som åsiktsmässigt är starkt kopplade till vänster-högerdimensionen bland svenska väljare. Människor till vänster tenderar att vara negativa till ett svenskt EU/EMU-medlemskap medan människor till höger oftast är positiva (se figur 5.2). Korrelationen (r) mellan väljarnas vänster-högeråsikt och om de skulle rösta ja eller nej i en eventuell folkomröstning var .32 i Valustudien i samband med riksdagsvalet 2002. Motsvarande korrelation mellan vänster-högerinställning och ja/nej-välet i folkomröstningen 2003 var .30.

Figur 5.2 Väljarnas vänster-högeråsikter påverkade starkt röstningen i folkomröstningen om euron 2003 (procent)

fråga: ”Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle Du placera in Dig själv?”



Kommentar: Resultaten kommer från Valu 2003.

Väljarbeteende enligt Valu 65

Resultaten i tabell 5.10 visar att eurofrågan också har en relativt klart samband med partitillhörighet, dock inte så starkt som med vänster-högerideologin.

**Tabell 5.10 Röstning i folkomröstningen om Euro 2003
(procent)**

	ja	nej	blankt	summa procent
<i>samtliga</i>	42	56	2	100
<i>partisympati 2002</i>				
v	10	89	1	100
s	45	53	2	100
mp	12	86	2	100
c	18	80	2	100
fp	67	30	3	100
kd	41	57	2	100
m	72	27	1	100
övriga	15	83	2	100
<i>kön</i>				
kvinnor	36	62	2	100
män	48	50	2	100
<i>ålder</i>				
18-21	26	70	4	100
22-30	41	56	3	100
31-64	45	54	1	100
65+	41	57	2	100
<i>fack</i>				
LO	30	69	1	100
TCO	45	53	2	100
SACO	53	45	2	100

Kommentar: Resultaten kommer från Valu 2003. Andel uppgift saknas var 1 procent för frågan om hur man röstade i folkomröstningen om Euron. Resultaten är vägda för Eurörösten.

De tre nej-partierna (v, mp, c) lyckades få 80 – 90 procent av sina sympatisörer att stödja partilinjen i folkomröstningen. Ja-partierna var klart mindre framgångsrika. Folkpartiet och moderaterna fick endast med sig 70 procent av sina sympatisörer att rösta ja. För socialdemokraterna och kristdemokraterna gick det

ännu sämre. En *majoritet* av deras sympatisörer gick emot partilinjen och röstade nej.

Totalt sett röstade 64 procent av samtliga partiers sympatisörer på sitt partis linje 2003. Det är den lägsta andelen partiröstande i någon undersökt folkomröstning. Motsvarande andel var 67 procent 1994, 74 procent 1980 och 85 procent 1957. Partierna har börjat tappa greppet. De var bättre förr på opinionsbildning och väljarmobilisering.

Resultaten i tabell 5.10 illustrerar också några av de sociala skillnaderna som blottlades av euro-omröstningen. Nej-segern bars fram av en periferikoalition bestående av i första hand kvinnor, unga, LO-medlemmar, lågutbildade, glesbygdssbor och norrlänningar. Ja-koalitionen som vann i folkomröstningen 1994, men som förlorade returnmatchen 2003 samlade främst män, medelålders, övre medelklass, SACO-medlemmar, högutbildade och stockholmare.

I Valustudierna i samband med folkomröstningarna 1994 och 2003 och Europaparlamentsvalen har vi frågat om väljarnas inställning till att EU eventuellt utvecklas till en förbundsstat, ett slags Europas förenta stater. Det är inte en populär utveckling bland många svenskar. Opinionsövervikten har hela tiden varit på den negativa sidan i Valumätningarna. Dock inte överväldigande negativ. I folkomröstningsstudien 1994 angav 43 procent att de var negativa till att EU utvecklades till ett Europas förenta stater mot 31 procent som angav att de var positiva (se tabell 5.11). Motsvarande resultat 2003 var 49 procent negativa mot 26 procent positiva.

Synen på EU:s framtid – hur mycket EU man vill ha – har ett mycket starkt samband med hur svenska väljare röstar i EU/EMU-folkomröstningar, men också med hur man röstar i Europaparlamentsval. Andelen nej-röstare 2003 var enbart 5 procent bland personer med en mycket positiv inställning till ett Europas förenta stater (EFS) men hela 88 procent bland väljare med en mycket negativ åsikt om ett federalt EU; siffror som signalerar ett ovanligt starkt samband i samhällsvetenskapliga sammanhang. Motsvarande procentandalar för stödet till junilistan i EUP-valet visar på ett nästan lika imponerande samband. Bland personer med en mycket positiv åsikt om EFS röstade en-

dast 2 procent på junilistan (och ytterligare 5 procent på v eller mp). Stödet för junilistan var mycket starkare bland väljare med en mycket negativ syn på ett eventuellt Europas förenta stater, hela 25 procent röstade på junilistan (och ytterligare 40 procent på v eller mp). En klar majoritet (65 procent) av de mest EFS-skeptiska väljarna stödde alltså antingen junilistan eller v/mp i EU-parlamentsvalet 2004.

Folkomröstningen 2003 liksom EUP-valet 2004 påverkades mycket starkt av hur väljarna så på EUs framtid. De som ville ha lite EU röstade nej respektive på jl/v/mp. De som ville ha mycket EU röstade ja respektive på i första hand fp/m.

Tabell 5.11 Inställning till EU som ett slags Europas förenta stater (procent)

fråga: ”Tycker Du det är positivt eller negativt om EU utvecklas till en förbundsstat, ett slags Europas förenta stater?”

	Folkomröstning		Europaparlamentsval		
	1994	2003	1995	1999	2004
mycket positivt	11	10	10	13	8
ganska positivt	20	16	20	21	16
varken eller	26	25	18	21	22
ganska negativt	22	21	22	19	23
mycket negativt	21	28	30	26	31
summa procent	100	100	100	100	100
andel negativt	43	49	52	45	54
Andel uppgift saknas	6	3	2	3	3

Kommentar: Resultaten 1994 och 2003 är vägda för EU- respektive Eurorösten.

Att EU-dimensionen rymmer en politisk sprängkraft bland väljarna - att den spelar en roll för partival och partibyten - kan illustreras mycket påtagligt genom att studera väljarströmmarna i samband med folkomröstningen 2003. Tendensen att sympati-mässigt lämna sitt gamla parti från 2002 och byta till ett annat 2003 var klart större bland väljare med en partiaavvikande euroåsikt än bland väljare som omfattade sitt partis ståndpunkt när

det gäller EMU. Bland de relativt fåtaliga euro-motståndarna inom moderaterna och folkpartiet bytte hela 23 respektive 28 procent till ett annat parti 2003. Motsvarande bytarandelar var endast 9 respektive 15 procent bland moderater och folkpartister som var positiva till euron. På samma sätt bytte hela 47 respektive 42 procent av vänsterpartiets och miljöpartiets fåtaliga ja-röstare till något annat parti 2003, vilket skall jämföras med att endast 18 respektive 20 procent av vänsterpartiets och miljöpartiets nej-röstare lämnade partierna.

**Tabell 5.12 Euroröstens påverkan på partisympatierna 2003.
Förändringar i förhållande till riksdagsvalet 2002
(procent)**

partival 2002	euroröst 2003	partisympati i Valu 2003								summa procent
		v	mp	c	s	fp	kd	m	övr	
v	ja	53	3	0	36	5	0	2	1	100
	nej	82	7	1	8	0	0	1	1	100
mp	ja	2	58	3	24	10	1	0	2	100
	nej	6	80	4	5	1	1	1	2	100
c	ja	1	1	50	11	14	3	19	1	100
	nej	2	2	88	2	1	2	2	1	100
s	ja	1	0	1	91	4	1	2	0	100
	nej	7	3	3	81	2	1	1	2	100
fp	ja	0	0	1	4	85	1	8	1	100
	nej	1	3	9	5	72	1	7	2	100
kd	ja	0	0	1	5	9	74	10	1	100
	nej	1	5	10	3	4	71	4	2	100
m	ja	0	0	1	2	5	1	91	0	100
	nej	1	3	5	3	6	2	77	3	100
röstade ej	ja	5	2	4	44	17	3	21	4	100
	nej	17	14	14	21	8	5	4	17	100

Kommentar: Resultaten kommer från Valu 2003.

Det starka sambandet mellan euroåsikten och valet av parti syns extra tydligt bland väljare som var förstagångsväljare 2003 eller som mobiliseras att rösta i folkomröstningen efter att ha röstskolkat 2002. Bland dessa ny tillkomna väljare stödde man

mycket klart något ja-parti om man röstade ja till euron (85 procent) och något nej-parti om man var nej-röstare (62 procent). Euroinställningen strukturerade mycket tydligt partisympatierna bland nya väljare 2003.

Starka samband av detta slag är ovanliga inom väljarforsningen. Det är ingen tvekan om att EMU-frågan, förstärkt av kopplingen till vänster-högerdimensionen, spelar en stor roll för hur svenskar väljer sina partier.

Den sammanlagda effekten av alla partisympatiförändringar i samband med euro-omröstningen blev dock relativt begränsad. Många partibyten tog ut varandra. Det parti som tappade mest sympatisörer var socialdemokraterna (-2,2 procentenheter). Också i folkomröstningen 1994 var s det parti som förlorade mest (-2,4 procentenheter). Ett annat EU/EMU-splittrat parti som också förlorade sympatisörer både 1994 och 2003 är kristdemokraterna. Två partier som vann sympatisörer såväl 1994 som 2003 är miljöpartiet och moderaterna – båda profilerade på var sin kant av EU-dimensionen. Det tycks med andra ord som att folkomröstningar gynnar profilerade flankpartier på bekostnad av splittrade mittenpartier.

Partiledarna

Allt är dock inte ideologi och sakfrågor och partiförtroende på valdagen, speciellt inte i riksdagsvalen. Även partiledarna och andra ledande politiker spelar en roll. Det bästa sentida exemplet på det är Westerbergeffekten i valet 1985 då folkpartiet nästan tredubblade sitt röststöd på bara några veckor i valspurten efter det att Bengt Westerberg framträdd med ett fräscht politiskt ansikte i TV. Marit Paulseneffekten i Europaparlamentsvalet 1999 kan vara ett annat exempel även om hon inte är partiledare. Att partiledarna har mycket olika dragningskraft på väljarna framgår av våra Valuresultat. I samband med riksdagsvalen 1998 och 2002 frågade vi rakt upp och ned vilken betydelse partiledaren hade för valet av parti. Andelen som svarade mycket stor betydelse varierade mycket klart mellan de olika partiledarna (se tabell 5.13).

Bland väljare som röstade på kristdemokraterna eller moderaterna 1998 uppgav nästan en tredjedel att Alf Svensson (31 pro-

cent) respektive Carl Bildt (26 procent) haft en mycket stor betydelse för valet av parti. Motsvarande procentandel för Göran Persson bland socialdemokratiska väljare var mycket lägre, endast 12 procent. Sämsta resultatet var det dock inte 1998. Lars Leijonborg och Lennart Daléus uppvisade ännu lägre siffror. Andelen folkpartister som angav att Leijonborg haft en mycket stor betydelse för hur de röstat 1998 var endast 7 procent. Bland centerpartister 1998 var det ändå färre som utpekade partiledaren som mycket betydelsefull för partivalet. Endast 6 procent gjorde det.

Tabell 5.13 Partiledarnas betydelse för partivalet 1998 och 2002 (procent)

fråga: "Vilken betydelse hade partiledaren för Ditt val av parti i riksdagsvalet idag?"

	procentandel bland egna partiets väljare som svarar "mycket stor"	
	1998	2002
Alf Svensson (kd)	31	28
Carl Bildt (m)	26	-
Gudrun Schyman (v)	17	19
Göran Persson (s)	12	24
Språkrör (mp)	7	8
Lars Leijonborg (fp)	7	16
Lennart Daleus (c)	6	-
Bo Lundgren (m)	-	14
Maud Olofsson (c)	-	14

Kommentar: Resultaten kommer från Valu 1998 och Valu 2002. Frågan innehöll också svarsalternativen "ganska stor; varken stor eller liten; ganska liten; mycket liten".

Alf Svensson och Gudrun Schyman uppvisar ungefär samma relativt goda resultat 2002 som 1998. Bo Lundgren utpekas dock 2002 som mycket betydelsefull av klart färre m-väljare än som tyckte att Carl Bildt var betydelsefull för deras röst 1998, 14 procent mot 26 procent. Men något riktigt bottenrekord var det inte för Bo Lundgren. Leijonborg och Daléus uppnådde ännu sämre

resultat 1998. Två partiledare som gjorde bättre ifrån sig som potentiella dragplåster 2002 än 1998 är Göran Persson och Lars Leijonborg. De var inte uppe i Svenssonklass, men de närmade sig. Maud Olofsson uppvisar bättre siffror 2002 än Lennart Dalleus bottenresultat 1998, men något riktigt toppresultat var det inte för centerpartiets nya kvinnliga partiledare.

Regeringsfrågan

Viktigare än partiledarna för väljarnas röstning är regeringsfrågan. Resultaten i tabell 5.14 demonstrerar mycket tydligt att de allra flesta väljare har en klar regeringspreferens, och att det är rena blockregeringar som stora majoriteter vill ha (80 procent). Blocköverskridande regeringar är inte lika populära (17 procent).

Tabell 5.14 Väljarnas önskeregering 2002 (procent)

fråga: "Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter dagens val? Kryssa för ett eller flera partier."

Partival i riksdagsvalet	Regering med partier enbart från s- blocket (v, s, mp)	Regering med partier enbart från b- blocket (c, fp, kd, m)	Någon form av blocköver- skridande regering	Vet ej	Summa procent
v	90	1	8	1	100
s	79	1	18	2	100
mp	69	1	26	4	100
c	2	69	26	3	100
fp	1	74	23	2	100
kd	1	79	19	1	100
m	1	91	7	1	100
övriga partier	35	28	12	25	100
samtliga	45	35	17	3	100

Miljöpartiets väljare till exempel ville 2002 till övervägande delen (69 procent) ha en regering med enbart partier från s-blocket. Endast 26 procent av mp-väljarna föredrog en blocköverskridande regeringslösning.

Valu funkar bra

Sammanfattningen av vår vandring bland alla Valutabellerna kan göras enkel. Svenskt väljarbeteende enligt Valu ser inte annorlunda ut än svenskt väljarbeteende enligt andra mer beprövade undersökningsmetoder. Valudata är mycket användbara för sitt huvudändamål – analys av väljarbeteende och av varför val går som dom går. Och Valu har en mycket väsentlig fördel. Resultaten finns tillgängliga när det som händer händer, det vill säga på själva valkvällen.

Det känns svårt att tänka bort vallokalsundersökningar från nutida valvakor. En vaka utan Valu vore ett vakuum; som att återvända till de gamla valvakornas myckna spekulerande med mycket lite kött på benen. Med Valu blir valvakorna klart mer matiga.

Appendix

Frågeformulär 2002
Riksdagsval

Frågeformulär 2003
Folkomröstningen om euron

Frågeformulär 2004
EU-parlamentsval

Frågeformulär 2002

Riksdagsval



Vi på Sveriges Television vill att valvakan i TV ska spegla väljarnas åsikter.

Därför ber vi Dig att kryssa för Dina svar på detta papper. Du ska inte skriva Ditt namn eftersom Du ska vara anonym för oss. Resultaten ska bara redovisas som siffror. Ingen kan ta reda på hur just Du har svarat.

Om någon fråga är svår att svara på, hoppa över den och gå till nästa fråga.

Tack för att Du hjälper oss att göra en bra valvaka!

Vänliga hälsningar

SVERIGES TELEVISION

1-2: Vilket parti röstade Du på idag i ...

<i>Sätt ett kryss för vardera valet</i>	1: riksdags- valet	2: kommun- valet
Moderaterna	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 1
Centerpartiet	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 2
Folkpartiet	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 3
Kristdemokraterna	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 4
Socialdemokraterna	<input type="checkbox"/> 5	<input type="checkbox"/> 5
Vänsterpartiet	<input type="checkbox"/> 6	<input type="checkbox"/> 6
Miljöpartiet	<input type="checkbox"/> 7	<input type="checkbox"/> 7
Annat parti	<input type="checkbox"/> 81	<input type="checkbox"/> 81
Blankt	<input type="checkbox"/> 82	<input type="checkbox"/> 82
Röstade ej	<input type="checkbox"/> 83	<input type="checkbox"/> 83
Ej röstberättigad	<input type="checkbox"/> 84	

3-4: Utnyttjade Du möjligheten att personrösta genom att sätta kryss för någon kandidat på Din valsedel i...

3: ...riksdagsvalet?	Ja... <input type="checkbox"/> 1	Nej... <input type="checkbox"/> 2
4: ...kommunvalet?	Ja... <input type="checkbox"/> 1	Nej... <input type="checkbox"/> 2

5: När bestämde Du Dig för vilket parti Du skulle rösta på i årets riksdagsval?

Idag	<input type="checkbox"/> 1
Under senaste veckan	<input type="checkbox"/> 2
Tidigare under valrörelsen	<input type="checkbox"/> 3
Visste sedan länge hur jag skulle rösta	<input type="checkbox"/> 4

6: Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter dagens val?

Kryssa för ett eller flera partier!

- Moderaterna 1
Centerpartiet 2
Folkpartiet 3
Kristdemokraterna 4
Socialdemokraterna 5
Vänsterpartiet 6
Miljöpartiet 7
Ingen bestämd åsikt 81

7: Vilket parti röstade Du på i förra riksdagsvalet 1998?

- Moderaterna 1
Centerpartiet 2
Folkpartiet 3
Kristdemokraterna 4
Socialdemokraterna 5
Vänsterpartiet 6
Miljöpartiet 7
Annat parti 81
Blankt 82
Röstade ej 83
Ej röstberättigad 1998 84

8: Tycker Du att Sverige shall gå ut ur EU eller ska Sverige förbli medlem i EU?

- Sverige shall gå ut ur EU 1
Sverige shall förbli medlem i EU 2
Ingen bestämd åsikt i frågan 3

9: Om det blir en folkomröstning om ett svenska medlemskap i EMU, hur skulle Du rösta?

- Ja till svenska medlemskap i EMU 1
Nej till svenska medlemskap i EMU 2
Vet inte/Har ingen åsikt 3

10: Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle Du placera in Dig själv?

- Klart till vänster 1
Något till vänster 2
Varken till vänster eller höger 3
Något till höger 4
Klart till höger 5

11: Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för svenska politiker?

- Mycket stort 1
Ganska stort 2
Ganska litet 3
Mycket lite 4

12: Är Du kvinna eller man?

Kvinna 1 Man 2

13: Vilket år är Du född?

1	9		
---	---	--	--

14: Hur ofta brukar Du gå till gudstjänst eller på möte i någon kyrka/religiöst samfund?

- Minst en gång i månaden 1
 Några gånger om året 2
 Mera sällan 3
 Aldrig 4

15: Är Du medlem i någon fackförening?

- Ja, LO-förbund 1
 Ja, TCO-förbund 2
 Ja, SACO-förbund 3
 Nej

16: Vilken av de här grupperna tillhör Du?

- Förvärvsarbetande 1
 Arbeta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder 2
 Genomgår arbetsmarknadsutbildning i AMS regi... 3
 Arbetslös 4
 Ålderspensionär 5
 Förtidspensionär 6
 Hemarbetande 7
 Studerande 81

17: Vilken av de här yrkesgrupperna hör/hörde Du till?

- Tjänsteman 1
 Tjänsteman med arbetsledande funktion 2
 Tjänsteman med företagsledande funktion 3
 Arbetare 4
 Arbetare med arbetsledande funktion 5
 Egenanställd arbetare 6
 Jordbruksmedarbetare: ingen anställd 7
 Jordbruksmedarbetare: en eller flera anställda 81
 Företagare: ingen anställd 82
 Företagare: 1-9 anställda 83
 Företagare: 10 eller fler anställda 84
 Aldrig yrkesarbetat 85

18: Arbetar/arbetade Du i statlig, kommunal eller privat tjänst?

- Statlig 1
 Kommunal (även landstingskommunal) 2
 Privat 3
 Aldrig yrkesarbetat 4

19: Vilken betydelse har partiledaren för Ditt val av parti i riksdagsvalet idag?

Mycket stor 1 Ganska stor 2 Varken stor eller liten 3 Ganska liten 4 Mycket liten 5

20-34: Vilken betydelse har följande frågor för Ditt val av parti i riksdagsvalet idag?

	Mycket stor betydelse	Ganska stor betydelse	Varken stor eller liten betydelse	Ganska liten betydelse	Mycket liten betydelse
20: Skatterna	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
21: Miljön.....	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
22: Sysselsättningen	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
23: Svenska ekonomin	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
24: Svensk utrikes- och säkerhetspolitik.....	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
25: Lag och ordning	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
26: Flyktingar/Invandring	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
27: EU/EMU	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
28: Sjukvården	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
29: Jämställdhet mellan kvinnor och män....	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
30: Skola och utbildning	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
31: Företagens villkor	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
32: Energi och kärnkraft	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
33: Äldreomsorgen.....	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5
34: Barnomsorgen	<input type="checkbox"/> 1.....	<input type="checkbox"/> 2.....	<input type="checkbox"/> 3.....	<input type="checkbox"/> 4.....	<input type="checkbox"/> 5

35-37: Var någonstans har

Du, Din far och Din mor huvudsakligen vuxit upp?

Sätt ett kryss i varje kolumn!

35:	36:	37:
Du	Din	Din
själv	far	mor

- | | | | |
|---|----------------------------|----------------------------|----------------------------|
| Ren landsbygd i Sverige..... | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 1 |
| Mindre tätort i Sverige | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 2 |
| Stad eller större tätort i Sverige..... | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 3 |
| Stockholm, Göteborg eller Malmö... | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 4 |
| Annat land i Norden | <input type="checkbox"/> 5 | <input type="checkbox"/> 5 | <input type="checkbox"/> 5 |
| Annat land i Europa..... | <input type="checkbox"/> 6 | <input type="checkbox"/> 6 | <input type="checkbox"/> 6 |
| Land utanför Europa..... | <input type="checkbox"/> 7 | <input type="checkbox"/> 7 | <input type="checkbox"/> 7 |



Tack för Din medverkan! Vänligen lägg detta papper i den förseglade boxen!

Resultat från undersökningen visas i valvakan i Sveriges Television söndagen den 15 september!

Frågeformulär 2003

Folkomröstningen om euron



Vi på Sveriges Television vill att valvakan ska spegla väljarnas åsikter.
Därför ber vi Dig att kryssa för Dina svar på detta papper.

Du ska inte skriva Ditt namn eftersom Du ska vara anonym för oss. Resultaten ska bara redovisas som siffror. Ingen kan ta reda på hur just Du har svarat.

Om någon fråga är svår att svara på, hoppa över den och gå till nästa fråga.

Tack för att Du hjälper oss att göra en bra valvaka!

Vänliga hälsningar

SVERIGES TELEVISION

1: Hur röstade Du idag i folkomröstningen om Sverige skall införa euro som valuta?

- | | |
|-------------------------------|--|
| Sätt kryss
i rätt
ruta! | Jag röstade ja <input type="checkbox"/> 1 |
| | Jag röstade nej <input type="checkbox"/> 2 |
| | Jag röstade blankt ... <input type="checkbox"/> 3 |

2: När bestämde Du Dig för hur Du skulle rösta i folkomröstningen?

- | | |
|--|----------------------------|
| Idag | <input type="checkbox"/> 1 |
| Under senaste veckan | <input type="checkbox"/> 2 |
| Tidigare under folkomröstning-
kampanjen (sedan 1 augusti)..... | <input type="checkbox"/> 3 |
| Tidigare under 2003 | <input type="checkbox"/> 4 |
| Visste sedan länge hur jag skulle rösta .. | <input type="checkbox"/> 5 |

3: Tror Du att Ja- eller Nej-sidan kommer att få flest röster i folkomröstningen?

- | | |
|---------------------------------|----------------------------|
| Ja-sidan får flest röster | <input type="checkbox"/> 1 |
| Nej-sidan får flest röster..... | <input type="checkbox"/> 2 |

4: Finns det någon förespråkare för ja-sidan eller nej-sidan som hade betydelse för hur Du röstade idag?

- | | |
|----------------------------|--|
| <input type="checkbox"/> 1 | Ja, hans/hennes namn är: |
| <input type="checkbox"/> 2 | Nej, ingen speciell förespråkare hade betydelse för hur jag röstade. |

5: Tycker Du att folkomröstningen på det hela taget genomfördes på ett rättvist sätt eller gynnades något av alternativen?

- | | |
|--|----------------------------|
| Folkomröstningen genom-
fördes på ett rättvist sätt | <input type="checkbox"/> 1 |
| Ja-sidan gynnades | <input type="checkbox"/> 2 |
| Nej-sidan gynnades | <input type="checkbox"/> 3 |

6: Tycker Du att Sverige skall gå ut ur EU eller förbli medlem i EU?

- Sverige skall gå ut ur EU 1
 Sverige skall förbli medlem i EU 2
 Ingen bestämd åsikt i frågan 3

7: Tycker Du det är positivt eller negativt om EU utvecklas till en förbundsstat, ett slags Europas förenta stater?

- Mycket positivt 1
 Ganska positivt 2
 Varken positivt eller negativt 3
 Ganska negativt 4
 Mycket negativt 5

8: Vad tycker Du om folkomröstningar i framtiden?

- Vi bör ha fler folkomröstningar i olika frågor 1
 Vi bör vara sparsamma med folkomröstningar 2
 Vi bör inte ha några folkomröstningar, utan låta riksdagen fatta beslut 3

Sätt ett kryss i vardera kolumnen!	9: Vilket parti skulle Du rösta på om det var riksdagsval idag?	10: Vilket parti röstade Du på i riksdagsvalet 2002?
---	--	---

- Moderaterna 1 1
 Centerpartiet 2 2
 Folkpartiet 3 3
 Kristdemokraterna 4 4
 Socialdemokraterna 5 5
 Vänsterpartiet 6 6
 Miljöpartiet 7 7
 Annat parti 81 81
 Ej röstberättigad 82 82
 Blankt 83 83
 Röstade ej 84 84

11: Är Du kvinna eller man? Kvinnor 1 Män 2**12: Vilket år är Du född?**

1	9		
----------	----------	--	--

13: Är du svensk medborgare? Ja 1 Nej 2**14: Är Du medlem i någon fackförening?**

- Ja, LO-förbund 1
 Ja, TCO-förbund 2
 Ja, SACO-förbund 3
 Nej 4

15: Har Du under de senaste 12 månaderna besökt något land där man har euro som valuta?

- Ja, flera gånger 1
 Ja, någon gång 2
 Nej 3

16: Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle Du placera in Dig själv?

- Klart till vänster..... 1
Något till vänster .. 2
Varken till vänster eller höger .. 3
Något till höger..... 4
Klart till höger .. 5

17: Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för svenska politiker?

- Mycket stort..... 1
Ganska stort..... 2
Ganska litet..... 3
Mycket litet..... 4

18: Vilken av de här grupperna tillhör Du?

- Förvärvsarbetande 1
Arbete i arbetsmarknadspolitiska åtgärder..... 2
Genomgår arbetsmarknadsutbildning i AMS regi 3
Arbetslös 4
Ålderspensionär/Avtalspensionär 5
Förtidspensionär/Sjukpensionär..... 6
Hemarbetande 7
Studerande 81

19: Vilken av de här yrkesgrupperna hör/hörde Du till?

- Tjänsteman 1
Tjänsteman med arbetsledande funktion..... 2
Tjänsteman med företagsledande funktion . 3
Arbetare..... 4
Arbetare med arbetsledande funktion 5
Jordbruksmedarbetare: ingen anställd 6
Jordbruksmedarbetare: en eller flera anställda .. 7
Företagare: ingen anställd 81
Företagare: 1-9 anställda .. 82
Företagare: 10 eller fler anställda..... 83
Aldrig yrkesarbetat..... 84

20: Arbetar/arbetade Du i statlig, kommunal eller privat tjänst?

- Statlig 1
Kommunal (även landstingskommunal) 2
Privat .. 3
Aldrig yrkesarbetat..... 4

21: Hur ofta brukar Du gå till gudstjänst eller på möte i någon kyrka/religiöst samfund?

- Minst en gång i månaden 1
Några gånger om året..... 2
Mera sällan..... 3
Aldrig..... 4

22-34: Vilken betydelse har följande frågor för hur Du röstade idag?

Sätt ett kryss på varje rad!

	Mycket stor betydelse	Ganska stor betydelse	Varken stor eller liten betydelse	Ganska liten betydelse	Mycket liten betydelse
22: Svenska ekonomin.....	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
23: Sysselsättningen	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
24: Sociala välfärden	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
25: Företagens villkor	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
26: Flyktingar/Invandring	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
27: Demokratin	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
28: Möjligheten att påverka i EU.....	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
29: Möjligheten att i Sverige bestämma räntan	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
30: Priserna	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
31: Freden i Europa	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
32: Den nationella självständigheten	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
33: Jämställdheten mellan kvinnor och män	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
34: Din egen ekonomi.....	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5

35: Hur har Din inställning till att införa euro som valuta i Sverige förändrats under folkomröstningskampanjen (sedan 1 augusti)? Sätt endast ett kryss!Hela tiden varit positiv till att införa euro som valuta i Sverige... 1Hela tiden varit negativ till att införa euro som valuta i Sverige . 2Hela tiden varit osäker om euro bör införas i Sverige 3Varit positiv – men blivit negativ .. 4Varit positiv – men blivit osäker .. 5Varit negativ – men blivit positiv .. 6Varit negativ – men blivit osäker .. 7Varit osäker – men blivit positiv .. 81Varit osäker – men blivit negativ .. 82**36-38: Var någonstans har Du, Din far och Din mor huvudsakligen vuxit upp?**

Sätt ett kryss i varje kolumn!

36: Du själv	37: Din far	38: Din mor
------------------------	-----------------------	-----------------------

Ren landsbygd i Sverige .. 1 .. 1 .. 1Mindre tätort i Sverige .. 2 .. 2 .. 2Stad eller större tätort i Sverige .. 3 .. 3 .. 3Stockholm, Göteborg eller Malmö .. 4 .. 4 .. 4Annat land i Norden .. 5 .. 5 .. 5Annat land i Europa .. 6 .. 6 .. 6Land utanför Europa .. 7 .. 7 .. 7

Tack för Din medverkan!

Vänligen lägg detta papper i den förseglade boxen!

Resultat från undersökningen visas i valvakan i Sveriges Television söndagen den 14 september!

Frågeformulär 2004

EU-parlamentsval



Vi på Sveriges Television vill att valvakan ska spegla väljarnas åsikter.

Därför ber vi Dig att kryssa för Dina svar på detta papper. Du ska inte skriva Ditt namn eftersom Du ska vara anonym för oss. Resultaten ska bara redovisas som siffror. Ingen kan ta reda på hur just Du har svarat.

Om någon fråga är svår att svara på, hoppa över den och gå till nästa fråga.

Tack för att Du hjälper oss att göra en bra valvaka!

Vänliga hälsningar

SVERIGES TELEVISION

1: Vilket parti röstade Du på idag?

- Moderaterna 1
Centerpartiet 2
Folkpartiet 3
Kristdemokraterna 4
Socialdemokraterna 5
Vänsterpartiet 6
Miljöpartiet 7
Junilistan 81
Annat parti 82
Blankt 83

2: Utnyttjade Du möjligheten att personrösta genom att sätta kryss för någon kandidat på Din valsedel?

Ja 1 Nej 2

3: När bestämde Du Dig för vilket parti Du skulle rösta på i EU-parlamentsvalet?

- Idag 1
Under senaste veckan 2
Tidigare under valrörelsen 3
Visste sedan länge hur jag skulle rösta 4

4: Vilket parti skulle Du rösta på om det var riksdagsval idag?

- Moderaterna 1
Centerpartiet 2
Folkpartiet 3
Kristdemokraterna 4
Socialdemokraterna 5
Vänsterpartiet 6
Miljöpartiet 7
Annat parti 81
Ej röstberättigad 82

5: Hur röstade Du 2003 i folkomröstningen om Sverige skall införa euro som valuta?

Jag röstade ja 1

Jag röstade nej..... 2

Jag röstade blankt..... 3

Ej röstberättigad 4

Röstade ej..... 5

6: Tycker Du att Sverige skall ha en folkomröstning om EU:s nya grundlag?

Ja..... 1

Nej 2

Vet inte/Har ingen åsikt 3

7: Om det blir en folkomröstning om EU:s nya grundlag, hur skulle Du rösta?

Ja till grundlagen 1

Nej till grundlagen..... 2

Vet inte/Har ingen åsikt 3

8: Tycker Du att Sverige skall gå ut ur EU eller förbli medlem i EU?

Sverige skall gå ut ur EU 1

Sverige skall förbli medlem i EU... 2

Ingen bestämd åsikt i frågan 3

9: Tycker Du det är positivt eller negativt om EU utvecklas till en förbundsstat, ett slags Europeas förenta stater?

Mycket positivt 1

Ganska positivt..... 2

Varken positivt eller negativt..... 3

Ganska negativt..... 4

Mycket negativt..... 5

Var någonstans har Du, Din far och Din mor huvudsakligen vuxit upp?

Sätt ett kryss i varje kolumn!	10: Du själv	11: Din far	12: Din mor
--------------------------------	--------------------	-------------------	-------------------

Ren landsbygd i Sverige..... 1 ... 1 ... 1

Mindre tätort i Sverige 2 ... 2 ... 2

Stad eller större tätort i Sverige. 3 ... 3 ... 3

Stockholm, Göteborg, Malmö... 4 ... 4 ... 4

Annat land i Norden..... 5 ... 5 ... 5

Annat land i Europa 6 ... 6 ... 6

Land utanför Europa 7 ... 7 ... 7

13: Är du svensk medborgare? Ja 1 Nej 2

14: Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle Du placera in Dig själv?

Klart till vänster 1

Något till vänster..... 2

Varken till vänster eller höger 3

Något till höger 4

Klart till höger..... 5

15: Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för svenska politiker?

- Mycket stort..... 1
 Ganska stort..... 2
 Ganska litet..... 3
 Mycket litet..... 4

16: Är Du kvinna eller man? Kvinnna 1 Man 2**17: Vilket år är Du född?**

Skriv Ditt födelseår!

1	9		
----------	----------	--	--

18: Är Du medlem i någon fackförening?

- Ja, LO-förbund 1
 Ja, TCO-förbund..... 2
 Ja, SACO-förbund ... 3
 Nej 4

19: Vilken av de här grupperna tillhör Du?

- Förvärvsarbetande 1
 Arbete i arbetsmarknadspolitiska åtgärder 2
 Genomgår arbetsmarknadsutbildning i AMS regi... 3
 Arbetslös..... 4
 Ålderspensionär/Avtalspensionär 5
 Förtidspensionär/Sjukpensionär 6
 Hemarbetande 7
 Studerande..... 81

20: Vilken av de här yrkesgrupperna hör/hörde Du till?

- Tjänsteman 1
 Tjänsteman med arbetsledande funktion 2
 Tjänsteman med företagsledande funktion... 3
 Arbetare 4
 Arbetare med arbetsledande funktion..... 5
 Jordbruksmedarbetare: ingen anställd..... 6
 Jordbruksmedarbetare: en eller flera anställda..... 7
 Företagare: ingen anställd..... 81
 Företagare: 1-9 anställda 82
 Företagare: 10 eller fler anställda 83
 Aldrig yrkesarbetat 84

21: Arbetar/arbetade Du i statlig, kommunal eller privat tjänst?

- Statlig..... 1
 Kommunal (även landstingskommunal)..... 2
 Privat 3
 Aldrig yrkesarbetat 4

22: Hur ofta brukar Du gå till gudstjänst eller på möte i någon kyrka/religiöst samfund?

- Minst en gång i månaden 1
 Några gånger om året 2
 Mera sällan 3
 Aldrig 4

**Vilken betydelse har följande skäl för Ditt
val av parti idag i EU-parlamentsvalet?**

Sätt ett kryss på varje rad!

- | | Mycket
stor
betydelse | Ganska
stor
betydelse | stör
eller liten
betydelse | Varken
liten
betydelse | Ganska
liten
betydelse | Mycket
liten
betydelse |
|---|----------------------------------|----------------------------------|----------------------------------|----------------------------------|----------------------------------|------------------------------|
| 23: Partiernas politik i EU-frågor | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 24: Partiernas insatser i svensk politik..... | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 25: Gammal vana/lojalitet med mitt parti..... | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 26: Kandidaterna på valsedlarna..... | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |

**Och vilken betydelse har följande frågor för
Ditt val av parti idag i EU-parlamentsvalet?**

Sätt ett kryss på varje rad!

- | | Mycket
stor
betydelse | Ganska
stor
betydelse | stör
eller liten
betydelse | Varken
liten
betydelse | Ganska
liten
betydelse | Mycket
liten
betydelse |
|---|----------------------------------|----------------------------------|----------------------------------|----------------------------------|----------------------------------|------------------------------|
| 27: Miljön | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 28: Ekonomin | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 29: Sysselsättningen | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 30: Frågan om jordbruksstödet i EU..... | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 31: Freden i Europa | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 32: Den nationella självständigheten | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 33: Frågan om Sverige skall införa euron som valuta | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 34: Flyktigar/Invandring | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 35: Utvidgning av EU med nya medlemsländer | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 36: Företagens villkor | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 37: Jämställdheten mellan kvinnor och män..... | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 38: Försvarsfrågan i EU..... | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 39: Demokratin i EU..... | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 40: Sociala välfärden | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |
| 41: Drogpolitiken (alkohol, narkotika etc) | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 | |

På det hela taget, är Du mycket nöjd, ganska nöjd, inte särskilt nöjd eller inte alls nöjd med
det sätt på vilket demokratin fungerar....

Mycket nöjd Ganska nöjd Inte särskilt nöjd Inte alls nöjd

42:i Sverige? 1

2

3

4

43:i Europeiska unionen? 1

2

3

4

Tack för Din medverkan!

Vänligen lägg detta papper i den förseglade boxen!

Resultat från undersökningen visas i valvakan i Sveriges Television

